

**BIZÁNC ÉS ANTIÓCHIA.
DIPLOMÁCIA, AVAGY EGY
HATALMI JÁTSZMA KÉRDÉSEI
(1137-1143)**

Jelige:
regnum05

TARTALOM

I. A birodalom és Antióchia kapcsolata a kezdetektől az 1137-es hadjáratig	5
A keresztesek Konstantinápolyban	5
Antióchia elfoglalása. Ki a város jog szerinti ura és ki szegte meg a békét?	7
A devoli egyezménytől az 1137-es eseményekig	8
II. A császár Antióchia falainál (1137-1143)	10
Az 1137-es bizánci hadjárat okai	10
Bizánc igényeinek alapja – Konstantinápolyi vagy devoli egyezmény?	16
Az 1137. évi paktum János és Rajmund között	19
Az 1138-as hadjárat és a hűbéri eskü letételének kérdése.....	21
Ki szegte meg az 1137-es egyezséget?	23
III. Egy hatalmi játszma vége és összegzése	26
A császár 1142-43-as hadjárata.....	26
Két hadjárat a mérlegen: eredmények és tanulságok	30
BIBLIOGRÁFIA.....	33
MELLÉKLETEK.....	36

Jelen dolgozatban, a forrásokra és nem kis részben a téma szakirodalmára támaszkodva vázoljuk fel a Komnénoszok Bizánci Birodalma, és az első komolyabb megpróbáltatását elszenvedő Antióchiai Hercegség közötti kapcsolatok 1137-1143 közötti időszakát. Arra keresünk válaszokat, hogy vajon mi vezette János császárt (1118-1143) Antióchia ellen, oly sok eseménytelen évtized után és mik voltak céljai a császárnak a hercegséggel. Válaszokat keresünk arra, hogy vajon a fegyver vagy a diplomácia-e a hatásosabb fegyver és miért? Mit tartalmazott a császár és a herceg közötti 1137-es egyezség, illetve azt ki és miképpen rúgta fel (ha egyáltalán felrúgta) új helyzetet teremtve ezzel? Mit tervezett János, amikor 1142-ben újból Antióchia falai alá vonult és egyáltalán miért ragaszkodott ennyire egy olyan város birtoklásához, melynek védelmét nehezen tudta volna megoldani, mindezt ráadásul úgy, hogy Kis-Ázsia belső része a törökök megszállása alatt állt? A politikai taktikázások, a mindkét fél részéről jelentkező trükkök, alkudozások, mi több kitérő magyarázatok és érvek halmozása, a kibúvók keresése mind-mind egy magasabb célt szolgáló hatalmi játszma részei voltak. A cél pedig mást jelentett a két fél számára, hiszen a tét nagy volt, nem csupán presztízskérdés, amíg a két szemben álló oldal eljutott oda, hogy választania kellett fegyver és diplomácia között. A források segítségével felvázoljuk, mi történt Antióchia és Bizánc között ebben a hat esztendőben, mely gyökeresen ellentétes volt az azt megelőző korszakkal, és a császár, valamint az antióchiai herceg magas szintű diplomáciai csatározásaihoz vezettek. Éppen ez adja János császár és Poitiers-i Rajmund herceg (1136-49) vetélkedésének érdekességét, mely arra sarkall, hogy komolyabban vizsgáljuk meg ezt a kérdéskört és összegezzük az eddig elért tudományos eredményeket és levonjuk a magunk következtetéseit. Bizánc és a kereszties államok kapcsolatáról a legtöbb érdeklődőnek a Jeruzsálemi Királysággal való kapcsolat jut eszébe,¹ és sokan még ma is ezekből próbálnak megállapításokat levonni. Az Antióchiai Hercegség és a Komnénoszok birodalma azonban éppen ennek a berögzült képnek a megváltoztatásában lehet segítségünkre. A két fél viszonya teljesen különleges, olyan, amilyennel a legtöbb kereszties állam nem rendelkezett. Ezt az egyedi kapcsolatot pedig a legjobban János két hadjárata képes bemutatni.

Komnénosz János hadjáratai azért is figyelemre méltóak, mert 1098 óta, mikor is a keresztiesek elhagyták Konstantinápolyt, a Szentföldön új államokat alapító keresztiesek és a

¹ Thomas Asbridge: The creation of the principality of Antioch 1098-1131. The Boydell Press. Woodbridge, 2000. 4. (továbbiakban: Asbridge, 2000.)

császárok között szinte alig volt közvetlen kapcsolat, vagy ha volt, azt általában nem a pozitív megítélés jellemezte. János császár teljesen más megítélés alá esik még a kortárs frank történetírók szemében is, mint akár apja, a dinasztiaalapító Komnénosz Alexiosz (1081-1118). Alexiosz uralkodásának eseményei az első keresztes hadjárat révén jól dokumentáltak a források szempontjából. Persze ehhez nagymértékben hozzájárult Jeruzsálem bevétele, a Szentföld teljes felszabadítása, a keresztes eszme – igaz pillanatnyi, de annál teljesebb – diadala. Gondolhatunk itt a névtelen szerző *Gesta Francorum* néven ismert munkájára, Caen-i Raoul, Aacheni Albert, Chartres-i Fulcher, Türoszi Vilmos vagy akár Komnéné Anna történeti munkáira. Más a helyzet azonban a János uralkodásával kapcsolatos forrásokkal. Az első keresztesekhez képest több görög-bizánci szerző munkájából olvashatunk a császárról, jelen esetben antióchiai hadjáratairól, ám azok sem kortárs, hanem későbbi munkák, jóval a császár 1143-as halála utána íródtak. Johannész Kinnamosz Máneul császár titkára volt, művét, mely *De rebus gestis Imperatoris Constantinopolis Ioannis et Manuelis Comnenorum* latin címen is ismeretes,² a császár 1180-as halála után kezdte el írni. Nem volt személyesen résztvevője János egyik hadjáratának sem, a császár uralkodásának bemutatása rövid és felületes, ennek ellenére munkája elsőszámú forrás a bemutatni szándékozott téma szempontjából.³

Nikétasz Khóniatész *Ó, Bizánc városa* című történeti munkája⁴ a 13. század elején íródott és János uralkodásától kezdve egészen az 1204-es eseményekig tárgyalja a Bizánci Birodalom történetét. Művének forrásértéke azért is kiemelkedő, mert Kinnamosz munkájától függetlenül íródott, Khóniatész ráadásul Mánuel uralkodásának második felétől személyes élményeit, tapasztalatait vetette papírra. Khóniatész megbízhatónak tekinthető szerző.⁵

A térségben jelentős, ám a görög-bizánci szerzőkhöz hasonlóan sokszor homályos megfogalmazásokat találhatunk a korabeli arab forrásokban. Beszámol János hadjáratairól Ibn al-Athir, akinek munkájára a későbbiekben elsősorban hivatkozunk, igaz az események felületes ismertetésével találkozunk itt is.⁶ Ibn al-Athirhoz hasonlóan számol be a két

² Johannes Cinnamus: *Deeds of John and Manuel Comnenus*. Columbia University Press. New York, 1976. (továbbiakban Kinnamosz)

³ Steven Runciman: *A keresztes hadjáratok története*. Osiris. 2002. 617. (továbbiakban: Runciman, 2002.)

⁴ Niketas Choniates: *O, City of Byzantium, Annales of Niketas Choniates*. Ford. Harry J. Magoulias. Wayne State University Press. Detroit, 1984. (továbbiakban: Khóniatész)

⁵ Runciman, 2002. 617.

⁶ *The Chronicle of Ibn al-Athir for the Crusading Period from al-Kamil fi'l-Ta'rikh*. Part 1. Szerk. Donald S. Richards. Ashgate. Farnham, 2010. (továbbiakban Ibn al-Athir)

hadjáratról Ibn al-Kalanászi, aki az ún. *Damaszkuszi Krónikát* jegyzi.⁷ Az örmény források közül a korszak történéseivel Szíriai Mihály krónikája emelendő ki, aki az 1137-es János és Rajmund közötti egyezségről, illetve az 1142-43-as eseményekről is beszámol.⁸

A latin források közül messze a legrészletesebb beszámolóival Türoszi Vilmos *Historia Rerum in Partibus Transmarinis*, azaz *A Tengerentúlon viselt dolgok története* néven ismert munkája.⁹ Műve az 1095-1184 közötti időszakot öleli fel, részletező, a többi forráshoz képest nagyobb terjedelmű beszámolói különösen hasznosak. Türoszi Vilmos forrásként felhasználta Aachen-i Albert, Aguilers-i Rajmund és Chartres-i Fulcher krónikáit, ám ezek a források nem érintik az 1137-43 közötti periódust. Az 1127-60 közötti eseményekről a jeruzsálemi királyi irattár, illetve egy minden valószínűség szerint létező, ám később elveszett királykrónika vázlatára is épített. Thomas Asbridge valószínűsíti, hogy egy ismeretlen antióchiai művét is felhasználta.¹⁰ Éppen emiatt a Komnénosz János által vezetett két hadjáratáról is innen származnak információi, melyek néhol nem igen megbízhatóak, különösen, ha figyelembe vesszük azt is, hogy Vilmos az anekdotáknak is teret engedett munkájában.¹¹ Vilmos krónikájával kapcsolatban így ugyanaz mondható el, mint a többi, fentebb már említett szerzőével: nem korabeli, első kézből származó információkkal dolgozik. Ennek ellenére forrásértéke megkérdőjelezhetetlen.

7 The Damascus Chronicle of the Crusades: Extracted and Translated From the Chronicle of Ibn al-Qalanasi. Luzac & Company. London, 1967.

8 J. – B. Chabot (szerk.): Chronique de Michel le Syrien, patriarche jacobite d'Antioche. I-III. Paris, 1899-1901. (továbbiakban Szíriai Mihály)

⁹ William of Tyre: A history of deeds done beyond the sea. I-II. Ford.: Emily Atwater Babcook és A. C. Krey. Octagon Books. New York, 1976. (reprint, eredeti: 1943) (továbbiakban: Türoszi.) ill. Recueil des historiens des croisades. Historiens Occidentaux. I. Paris, 1844. (továbbiakban RHC)

10 Asbridge, 2000. 10.

11 Runciman, 2002. 618.

I.A birodalom és Antióchia kapcsolata a kezdetektől az 1137-es hadjáratig

A keresztesek Konstantinápolyban

Antióchia 1084-ig, mint a birodalomhoz tartozó város a keleti front egyik legfontosabb pontja. Bizánc a 11. század végére komoly vereségek után teljesen defenzívába szorult mind a törökök, mind a normannok előnyomulásai miatt. Az, hogy a keresztes hadjárat meghirdetésében mennyiben játszott szerepet Alexiosz „segítségkérése”, jelen pillanatban mellékes számunkra, de tény, hogy II. Orbán pápa (1088-1099) 1095-ös clermont-i felhívására sokan vették fel a keresztet, és ezzel kezdetét vette a több évszázados keresztes mozgalom. Orbán pápa hívására nem csupán az egyszerű lovagok, hanem a magas világi pozíciót betöltő grófok, hercegek is kardot ragadtak. Köztük a témánk szempontjából legfontosabb Tarantói Boemund, valamint Flandriai Róbert, Toulouse-i Rajmund, Gottfried és Balduin hercegek, valamint I. Vilmos angol király fia, Normandiai Róbert. A keresztesek hosszú, szárazföldi úton át érték el Konstantinápolyt, a Bizánci Birodalom fővárosát. A császár és a keresztesek közötti bizalmatlanság feszültté tette a helyzetet. Az ezt követő események, mint például a császárnak tett eskü kérdése a későbbi események tükrében lényeges szerepet kaptak, és összességében véve nem csupán a keresztes hadjárat kimenetelét, hanem a birodalom és a keresztes államok kapcsolatát is évszázadokra befolyásolták.

A legtöbb keresztes vezető esküt tett a császárnak,¹² ez alól Tarantói Boemund sem volt kivétel.¹³ Arról, hogy Boemund pontosan mire is esküdött fel, és hogy ez valójában hűbéreskü lett volna, maga a történetírás sem képvisel egységes álláspontot. Caen-i Raoul szerint Boemund ezt az első egyezséget is, mintegy alattvalóként, kényszer hatására kötötte meg.¹⁴ Lényeges, hogy egyes források, beszámolók alapján következtetni tudunk arra, hogy mi is

¹² Elsőként Godffriedet említi ld. Névtelen Krónikás: A frankok és a többi zarándokok tettei. (Anonymi Gesta Francorum et aliorum Hierosolymitanorum) 1. könyv, 6. fejezet In.: Az első és második keresztes háború korának forrásai. Középkori keresztény írók 1. Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója. Budapest, 1991. 28. (továbbiakban: Gesta Francorum)

¹³ Anna Comnena: The Alexiad. Translated by Elisabeth A. S. Dawes. Byzantine Series. Cambridge, Ontario, 2000. X. 11. 189. (továbbiakban: Komnéné Anna) ill. Ralph-Johannes Lilie: Byzantium and the crusader states 1096-1204. Clarendon Press. Oxford, 1993. 9. (továbbiakban: Lilie, 1993.)

¹⁴ The Gesta Tancredi of Ralph Caen. A History of the Normans on the first crusade. Translated and with an introduction by Bernard S. Bachrach and David S. Bachrach. Ashgate Publishing Limited. Hampshire, 2005. 31. (továbbiakban: Caen-i Raoul)

szerepelt ebben a szerződésben: a visszahódítandó városokat, melyek a birodalom részét képezték visszaadják a császárnak, a többit pedig adományként kapták volna meg. További problémás kérdés az, hogy mi számított „korábbi” bizánci területnek?¹⁵ Egy azonban lényeges: Bizánc az összes kereszties állam feletti uralmat magának igényelte.¹⁶ Az 1098-ban Antióchiába tartó, de visszaforduló császár így önkéntelenül bár, de a keresztiesek logikája szerint cserbenhagyta őket, ezáltal megszegte az egyezséget és lemondott Antióchiáról is,¹⁷ elveszítette minden jogát a szóban forgó területek birtoklására vonatkozólag.¹⁸

A források nem igazán említik a vazallusi státuszt. A *Gesta Francorum* néven ismert műnek erre vonatkozó részeit jelen esetben nem vehetjük figyelembe, hiszen az tudatosan Boemund igényeihez igazodik. A krónika szerint egyébként a bizánci előkelők is ellenezték ezt az egyezményt, melynek értelmi szerzője a császár volt.¹⁹ Igaz, a keresztiesek két választás előtt álltak, vagy leteszik a császár által megkövetelt esküt, vagy átkelés híján kudarcot vall az egész hadjárat.²⁰ A névtelen gesztája is csak a szükséggel magyarázta az eskü letételét.²¹ Ezek szerint, ha Boemund leteszi az esküt, akkor Alexiosztól Antióchia körül 15 napi járóföldnyi hosszúságú és 8 nap szélességű területet kap.²² A kutatók többsége egyértelműen utólagos betoldásnak tartja az adományozást.²³ Antióchiát ugyanis csak 1084-ben veszítette el Bizánc, éppen ezért a császárban elevenen élt a tudat, hogy a város a birodalom szerves részét képezi, ellenben mondjuk a palesztínai területekkel, melyek már sok évszázaddal ezelőtt végleg elvesztek számára.²⁴

¹⁵ Lilie, 1993. 20.

¹⁶ Lilie, 1993. 20-22.

¹⁷ P. M. Holt, 2004. 32.

¹⁸ Lilie, 1993. 22.

¹⁹ *Gesta Francorum*, II. 6. (27.) „Az utolsó pillanatban pedig a konstantinápolyi előkelőségek teljes számban egybegyűltek, s attól félve, hogy megfosztják őket atyáik földjétől, a tanácskozáson fondorlatos módon arra az elhatározásra jutottak, hogy hercegeink, gróffjaink, vagyis minden előkelőink hűségesküet tartoznak tenni a császár előtt. Ők ezt teljes mértékben elvetették és kijelentették: »Bizony méltatlankodunk, és igazságtalan dolognak találjuk egy ilyen eskü letételét.«”

²⁰ Lilie, 1993. 19.

²¹ *Gesta Francorum*, IX. 28. (92-94.)

²² *Gesta Francorum*, II. 6. (27.) „... amennyiben szabad elhatározásból tesz esküt neki, úgy Antióchia körül tizenöt napi járásnyi hosszúságú és nyolcnapi járásnyi szélességű földet kap tőle.” ill. Caen-i Raoul, 31. (54-55.)

²³ *Gesta Francorum* II. 6. (27.) ld. Veszprémy László jegyzetét

²⁴ Lilie, 1993. 23.

Antióchia elfoglalása. Ki a város jog szerinti ura és ki szegte meg a békét?

Még zajlott a város ostroma, amikor a keresztetek gyűlése úgy döntött, hogy míg Alexiosz nem érkezik meg, addig Boemundé lesz a város.²⁵ 1098. június 2-án a keresztetek, nyolc hónapos ostromot²⁶ követően elfoglalták Antióchiát.²⁷ Alexiosz azonban nem jelent meg a városnál, Blois-i István kétségbeejtő jelentése miatt.²⁸ A később Antióchia átadását kérő császári küldötteknek így Boemund joggal tehette fel a kérdést, miért nem jelent meg seregei élén maga a császár és követeli a város átadását? Így azonban Boemund, és a többi kereszt is elutasította Alexiosz követeléseit.²⁹ A császári küldöttek hiába ígérték, hogy 1099 júniusára Alexiosz hadserege élén személyesen is megjelenik a városban.³⁰

Az, hogy valójában ki szegte meg a konstantinápolyi esküt, nézőpont kérdése. Alexiosz vélhetően nem szándékosan járt el, amikor úgy döntött, hogy nem vezeti pusztulásba seregét, főleg nem a keresztetek veszni látszó ügye érdekében. Boemund pedig szemmel láthatóan már az ostrom alatt is a város megkaparintásán fáradozott. Uralmát a kereszt vezetők 1098. május 29-ei gyűlésén pedig a többiekkel is elfogadtatta.³¹ Boemund fogságba esése, Tankréd régenssége, majd a herceg Európába való visszatérése alapvetően változtatta meg az újonnan létrejött hercegség és Bizánc viszonyát. A nyugatról a birodalom elfoglalására törő Boemundot ugyanakkor Alexiosz teljes behódolásra tudta kényszeríteni, így született meg a devoli egyezmény (1108), mely most már jogi szempontból is jobban körülhatárolható módon rendezte volna a császárság és a hercegség kapcsolatát. Boemund a vereséget követően azonban nem tért vissza Antióchiába, soha nem érvényesítette ott az egyezmény pontjait.

²⁵ Komnéné Anna, XI. 4. (197-198.) ill. GF, VIII. 19. (64-65.) A geszta szerzője nem említi, hogy Bohemundot tették meg a kereszt vezetők átmenetileg Antióchia urának, ám tényként kezeli, hogy a kérdés felmerült a gyűlésen.

²⁶ Hunyadi Zsolt: A kereszt háborúk világa. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2011.

²⁷ Gesta Francorum, VIII. 20. A szerző külön kiemeli Boemund szerepét a város elfoglalásában, különösen azzal, hogy egy elfogott vezér, Jági Sziján fejét a környező falvak örmény és szír falvainak küldöttsége hódolat gyanánt bemutatta neki, így remélvén, hogy Boemund megerősíti szabadságjogaikat. ld. még: Caen-i Raoul, 66. (91.), ill. Túroszi, V. 18-19.

²⁸ Gesta Francorum, IX. 27. (89-91.) A krónikás szerint a császárt István szólította fel, hogy ha nem akar az ostromlott keresztetek sorsára jutni, akkor azonnal forduljon vissza.

²⁹ Lilie, 1993. 43.

³⁰ Lilie, 1993. 44.

³¹ Lilie, 1993. 39.

Unokaöccse, Tankréd, mint régens, nem is foglalkozott Alexiosszal és igényeivel, még akkor sem, ha a császár éppen hadjárattal fenyegette.

A devoli egyezménytől az 1137-es eseményekig

Antióchia helyzete sokat változott az 1118 és 1137 közötti időszakban, sőt belpolitikai életében ekkor egy mozgalmas periódusról beszélhetünk. Salernói Roger 1119-es halálával a hercegi dinasztian belül nem volt nagykorú férfi jelölt, így a hercegséget régensként II. Balduin jeruzsálemi király (1118-31) irányította 1119-26 között. Türoszi Vilmos említi meg, hogy Akszonor il-Burszuki³² török fejedelem gyakori betörései miatt a vezető nélkül maradt hercegség nemesei a jeruzsálemi királyhoz fordultak segítségért, mint régenshez.³³ II. Balduinnak így egyszerre kellett gondot viselnie Jeruzsálemre és Antióchiára.³⁴ A régensi helyzet tehát nem feltétlenül volt előnyös a királyság számára, hiszen urainak figyelmét többször lekötötték a régensi teendőkből fakadó kötelezettségek. Azzal, hogy II. Balduin két alkalommal volt régens (először 1119-26, majd 1130-31 között), a király csupán annyit nyert, hogy a keresztes vezetők közötti primátusa ténnyé vált. II. Balduin 1126-ban mindenféle ellenkezés nélkül adta át Antióchiát a nagykorúvá lett II. Boemundnak (1111/26-1130),³⁵ ráadásul dinasztikus kapcsolattal is megerősítette a herceggel való viszonyát, hiszen lányát, Alíz hercegnőt hozzáadta feleségül.³⁶

1108 és legkésőbb 1137 között a birodalom és a hercegség között szembeötlően kevés információnk van bármiféle viszonyról, legyen szó akár követségről, vagy bármi másról, mely a két felet legalább közvetett kapcsolatba hozta volna egymással. A legtöbb történész előszeretettel hivatkozik arra, hogy a császár más hadszíntereken tartózkodott, így nem ért rá a keleti határokkal foglalkozni.³⁷

Az 1118-ban, apja, I. Alexiosz halála után trónra kerülő új bizánci császár, Komnénosz János, elődjétől teli kincstárat és erős hadsereget örökölt.³⁸ Jánosnak 1125-ben Velence, 1128-

³² Il-Burszuki Moszul atabégje.

³³ Türoszi, XIII. 16. (23-25.)

³⁴ Türoszi, XIII. 16. (23-25.)

³⁵ I. Boemund és Franciaországi Konstancia fia. Antióchia hercege.

³⁶ Türoszi, XIII. 21. (33.)

³⁷ Asbridge, 2000. 101.

³⁸ Runciman, 2002. 430.

ban Magyarország, 1134-35-ben Kis-Ázsiában is háborút kellett viselnie.³⁹ Háborúit követően új célt tűzött ki maga elé, a birodalom régi határainak visszaállítását és Antióchia visszafoglalását. Salernói Roger halála után az Antióchiai Hercegség helyzetét a régensi irányítás megingatta. 1118-ban egy bizánci küldöttség járt Antióchiában, János ugyanis dinasztikus kapcsolatra kívánt lépni a hercegséggel,⁴⁰ ám végül terve nem sikerült. Fulkó jeruzsálemi királynak (1131-1143), a későbbiekben említendő taktikája, a Bizánc ügyeibe való be nem avatkozás, a maga módján arról tanúskodik, hogy a térségben mindenki tisztában volt azzal, hogy Bizánc még csonka birodalomként is a régió legerősebb katonai hatalma.⁴¹ II. Boemund és Alíz gyermeke, Konstancia,⁴² Antióchia jog szerinti örökösnője 1136-ban hozzáment Poitiers-i Rajmundhoz.⁴³ János a későbbiekben ezt hozta fel ürügyként, hogy Antióchia ellen vonulhasson. Ebben pedig nem akadályozta meg semmi: a külpolitikai helyzet kedvezően alakult számára. Ideje volt visszavennie azt, ami jog szerint őt illeti.

³⁹ Lilie, 1993. 112.

⁴⁰ Lilie, 1993. 95. Lilie szerint a krónika hagyomány téves, S. Papadimtriura hivatkozik, aki szerint János nem magának, hanem feltehetően valamelyik fiának kívánt feleséget szerezni.

⁴¹ John W. Birkenmeier: *The Development of the Komnenian Army: 1081-1180*. Leiden, 2002. 85. (továbbiakban: Birkenmeier, 2002.)

⁴² Jog szerint Antióchia hercegnője 1160-ban bekövetkezett haláláig. II. Boemund és Alíz egyetlen gyermeke.

⁴³ Türoszi, XIV.24. (83-85.) „*Mihelyt a császár biztos forrásokból értesült arról, hogy az antióchiaiak beengedték városukba Rajmundot, és feleségül vette Boemund úr lányát, elhatározta, hogy Antióchiába megy.*”

II. A császár Antióchia falainál (1137-1143)

Az 1137-es bizánci hadjárat okai

A, Az örmény terjeszkedés meggátolása, Anatólia visszaszerzése

A kedvező külpolitikai helyzet mellett Jánosnak elég oka volt, hogy katonailag lépjen fel Antióchia ellen. Bosszúra készült, de az, hogy ugyan mi is váltotta ki azt, nem vezethető vissza egy okra. Ali Ibn al-Athír szerint Jánost a frankok hívták, hogy jöjjön segítségükre a törökök ellen.⁴⁴ A korszak és a térség történetének szakértője Ralph-Johannes Lilie három indító okot vél felfedezni a császár 1137-38-as hadjárata kapcsán. Az alábbiakban mi is ezeket követjük, kiegészítésekkel.

Elsőként említhető az, hogy Leó örmény herceg agresszív terjeszkedése komolyan sértette Bizánc érdekeit,⁴⁵ ezért a mielőbbi beavatkozás a térségben Bizánc részéről a továbbiakban elodázhatatlanná vált.⁴⁶ A kilikiai hadjárat⁴⁷ persze közvetlenül ütközést jelentett az Antióchiai Hercegség hatalmi érdekeivel, így a konfrontáció lehetősége a kezdetektől fogva borítékolható volt. Az örmények a császári fősereggel szemben gyakorlatilag esélytelenek voltak, ennek tükrében nem állítható az véleményünk szerint, hogy a császár az ellenük való kedvező kimenetelű hadjárattól tette volna függővé azt, hogy Antióchia ellen vonul-e vagy sem. Jánosnak vagy rövidebb, vagy hosszabb távon egy célja volt: Antióchia birodalomhoz csatolása.⁴⁸ Császárként az a nem titkolt szándék hajtotta, hogy visszaállítsa a birodalmának Eufráteszig érő keleti határait,⁴⁹ Anatólia visszaszerzésével egyetemben.⁵⁰

A császári seregek diadalútját jelzi, hogy Marszin, Tarszosz, Adana, Mamisztra, később Anazarbosz⁵¹ is megadta magát, ezzel János az örmények ellenállását gyakorlatilag teljesen

⁴⁴ Ibn al-Athir, 53. (337.)

⁴⁵ Lilie, 1993. 109.

⁴⁶ Kinnamosz 16. (21-22.) ill. Khóniatész, 29. (17.)

⁴⁷ A császár hadjáratának útvonala megegyezik a kereskedelmi útvonallal. ld. Jonathan Riley-Smith: The Atlas of the Crusades. New York, 1991. 53.

⁴⁸ Bernard Hamilton: The Crusades. 1998. 35.

⁴⁹ Timothy E. Gregory: A History of Empire. Blackwell Publishing. 2008. 267. (továbbiakban: Gregory, 2008.)

⁵⁰ Gregory, 2008. 267.

⁵¹ Kinnamosz 17. (22-23.) Anazarbosz ostromáról hosszabban ír. ill. Ibn al-Athir, 53. (337.)

felmorzsolta.⁵² Anazarbosz bevétele ráadásul csaknem egy hónapig eltartott,⁵³ így Antióchiának elvileg lett volna ideje felkészülni a császár érkezésére. Az Antióchia felé közeledő Jánost a hercegség igen rossz pozícióból várta. A Szentföldön Imad ad-Din Zangi atabég⁵⁴ komoly kihívás elé állította a kereszteseket. Már 1130-ban szövetkezett a damaszkuszi Taj al-Mulk Burival, Zangi végül 1137-ben a keresztesek ellen vonult.⁵⁵ Rajmund éppen emiatt nem is volt Antióchiában, hanem Montferrandba ment, hogy Fulkó jeruzsálemi király (1131-1143) segítségére menjen seregeivel.⁵⁶ Fulkó egyébként, értesülve János szándékáról, maga akart a bizánciak ellen vonulni,⁵⁷ ám egy, a muzulmánok elleni, balul elsült katonai akció miatt éppen ő maga szorult a herceg segítségére. Kiszabadulása után azonban nem sietett rokona segítségére,⁵⁸ hanem visszavonult Jeruzsálembe és onnan várta ki az események alakulását. Csendes inaktivitásával is jelezte, hogy Antióchia Bizánc hatáskörébe tartozik. Bizánc ragaszkodása a területhez ugyanakkor a dinasztiahoz is szorosan kapcsolódott. A Komnénoszok ugyanis a térségből származtak,⁵⁹ Antióchiát egy Komnénosz uralkodása idején veszítette el a birodalom, ráadásul, ha úgy tekintjük kétszer is egymás után, egyszer a törökök, majd Boemund révén.

B, A kiházasítási jog

A beavatkozás oka Túroszi Vilmos szerint az volt, hogy az antióchiai nemesek nem kérték ki János véleményét az örökös nő kiházasítása ügyében, valamint az, hogy a Poitiers-i Rajmuddal kötött házasság révén Antióchia egy idegen kezére került.⁶⁰ Az persze más kérdés, hogy legtöbb esetben elfeledkeznek Fulkó szerepéről a házasság kivitelezésével

⁵² Runciman, 2002. 432. ill. Leó hódolatáról ld. Ibn al-Athir, 53. (337.)

⁵³ Kinnamosz 17. (22-23.) ill. Khóniatész 33. (19-20.)

⁵⁴ Hamilton, 1998. 35. Zangi 1127-től moszuli, 1128-tól aleppói atabég.

⁵⁵ Runciman, 2002. 426.

⁵⁶ Kinnamosz 18. (23-24.), ill. Runciman, 2002. 432.

⁵⁷ Runciman, 2002. 432.

⁵⁸ Fulkó ugyanis felesége, Melisenda révén rokona volt Rajmundnak.

⁵⁹ Zoé Oldenbourg: *The Crusades*. Ford. Anne Carter. London, 2001. 59. (továbbiakban: Oldenbourg, 2001.) A Komnénoszok kis-ázsiai származásúak.

⁶⁰ Túroszi, XIV. 24. (83-85.) ill. RHC. „...*quod Raimondo vocato cives ei Antiocham tradidissent...*” (641.)

kapcsolatban.⁶¹ Az, hogy ez milyen mértékben játszott szerepet a császári fellépésben, persze szintén kérdéses. A császár számára lett volna más ürügy is a beavatkozásra, kivéve, ha nem magának voltak olyan dinasztikus, házassági tervei, melyekről a korabeli források, éppen meg nem valósultságuk miatt nem számolnak be. Nem nyert hitelt az a korabeli történetírók műveiben emlegetett érv, miszerint János Konstanciát fiával, Mánuellel szeretne volna eljegyezni,⁶² és miután ebbéli tervei elbuktak, döntött úgy, hogy mint többszörösen is sértett hűbérúr, hadserege élén vesz elégtételt. Konstancia édesanyja, Alíz hercegnő ugyanis támogatta a Bizánccal való dinasztikus kapcsolatok kiépítését.⁶³ Ráadásul Lilie második beavatkozási okként jelölte meg a hercegnő kiházásításának ügyét, melyre aztán János fegyveresen reagált.⁶⁴ A házasság révén bírt hercegség még saját nemesei szemében is képes lehetett volna aláásni Rajmund tekintélyét és jogait, és erről Jánosnak is tudnia kellett.

A tragikus véget ért II. Boemund herceg örököse, Konstancia és a Franciaországból érkezett, Poitiers-i Rajmund 1136-os házassága a szentföldi uralkodók között nem egyedülálló eset. A keresztes államok ugyanis nagymértékben rászorultak a nyugat támogatására és ebbe beletartoztak a családi kapcsolatok is az óhazával. Elég csupán arra gondolnunk, hogy Fulkó király szintén nem törzsökös keleti frank volt, hanem Champagne-ból származott és szintén házasság révén került a jeruzsálemi királyság élére. Így voltaképpen a legitimitását tekintve neki is lehetett mitől tartania, ez is közrejátszhatott abban, hogy kerülte a Jánossal való konfrontációt.

A császárt nyugtalaníthatta, hogy egy francia nemes ilyen gyorsan, ilyen magas pozícióba került. Apjához hasonlóan valószínűleg elővigyázatos volt az újonnan érkezett nyugatiakkal szemben. Ráadásul rosszul érintette az, hogy az általa legrosszabb esetben hűbérként elképzelt Antióchiai Hercegség élére egy francia került. Nem is a házassággal és a kiházásítási joggal lehetett a probléma, hanem véleményünk szerint Rajmund kapcsolataival, melyekkel a régi hazájában rendelkezett és melyek akadályt jelenthettek a mindenkori bizánci császároknak igényeinek hangoztatásakor. Az ilyen európai kapcsolatok sokszor veszélyesek is lehettek,

61 Andrew Jotischky: *Crusading and the Crusader State*. 2004. 76. (továbbiakban Jotischky, 2004.) ill. Lilie, 1993. 112.

62 Harris, 2006. 82.

63 Lilie, 1993. 103-104. Alíz hercegnő Konstanciát János egyik fiatalabbik fiával, Mánuellel kívánta összeházásítani. Ennek érdekében még küldöttséget is menesztett Konstantinápolyba. ld. Kinnamosz 16. (név nélkül) ill. Türoszi, XIV. 24. (83-85.)

64 Lilie, 1993. 109.

gondoljunk csak arra, hogy Boemund is a francia király lányát vette feleségül,⁶⁵ így apósának, I. Fülöpnek (1059-1108) ugyanúgy élvezhette támogatását, mint dél-itáliai normannjainak, mikor Bizánc elfoglalásának szándékával partra szállt Dürrachionnál.

C, A hűbéri jogok felelevenítése

Harmadik okként jelölhetjük meg azt a nagyon is egyértelmű, de utólagos következtetést, hogy János megpróbálta feleleveníteni hűbérúri jogait. Véleményünk szerint az események érlelték meg a császársban azt a logikus következtetést, hogy a várost nem visszafoglalnia kell, hanem elegendő a hűbéri viszony helyreállításával a birodalmához kötni azt. A császárnak mérlegelnie kellett, és be kellett látnia, hogy nem képes hosszabb távon Antióchia megtartására, hiszen az súlyos forráselvonásokat eredményezne birodalma más részeiből.⁶⁶ A hadjáratról Nikétász Khóniatész nemes egyszerűséggel csupán annyit ír, hogy császár végigvonult Coelo-Sryián, csakhogy bevonulhasson Antióchiába.⁶⁷ A görög szerző teljesen természetesnek vette, hogy császáranak csupán meg kell jelennie és a jog szerinti ura előtt a fellázadt város kapui megnyílnak. Érdekes itt megjegyeznünk, hogy a hagyományos római-bizánci felfogás az ellenfelek kérdésében két félért ismert: az ellenséget és a lázadó hűbérest.⁶⁸ János felfogása szerint Antióchia hercege egy lázadó hűbéres a birodalom keleti végében, akit a császár személyes jelenléte révén kell visszakényszeríteni az ura iránti hűségre.⁶⁹ Mihelyt a császár a város kapuihoz ért, a bizánci igények egyszeriben jogossá váltak.⁷⁰ A Khóniatész-féle krónikában éppen emiatt a bevonulás teljesen természetes ceremóniaként jelenik meg. A világ uralmára hivatott császár⁷¹ számára ez az egész epizód csupán egy békés látogatás keleten, és egy rebellis alattvaló megrendszabályozása. Holott a béke igencsak távol állt 1137-

⁶⁵ Runciman, 2002. 320.

⁶⁶ Harris, 2006. 81.

⁶⁷ Khóniatész 27. (16.)

⁶⁸ Bréhier. 2006. 298.

⁶⁹ La Monte, 1932. 255.

⁷⁰ Oldenbourg, 2001. 311.

⁷¹ Bréhier megfogalmazása szerint a császár a világ vezetésére hivatott. ld. Bréhier. 2006. 298. ill. Harris, 2006. 82.

ben a valóságtól és ceremonizált formaságoktól, hiszen Zangi révén háborús a helyzet egész Észak-Szíriában, sőt a Szentföldön is.⁷²

Brèhier szerint a mindenkori bizánci császárok egyik legfőbb politikai törekvése az volt, hogy a birodalom határai mentén olyan vazallusállamok rendszerét állítsák fel, melyek mintegy puffer-államként felfogják a másik szomszéd támadásait.⁷³ Ez a törekvés különösen jellemző véleménye szerint a Komnénoszokra.⁷⁴ Mint azt már említettük, a kezdetek kezdetén, teljesen más lehetett János elképzelése is Antióchiával kapcsolatban, mint akkor, amikor Rajmund küldöttei megjelentek előtte és átgondolva a herceg feltételeit, illetve saját lehetőségeit, egészen másképp döntött. Arról nem is beszélve, hogy valószínűleg maga a császár sem akarta csak úgy elvenni a frankoktól a hercegséget, mindenféle kárpótlás nélkül.⁷⁵ Tudta, hogy egy ilyen lépésével az egyház, a nyugat és keresztes államok haragját zúdítja birodalmára. A következő évben bekövetkezett muszlimok elleni hadjárat ugyanis rámutatott arra, hogy Aleppó és környékének elfoglalása lehetetlen, a kárpótlás terve kudarcot vallott.

Tény, hogy János hivatkozhatott arra, hogy megsértették hűbérúri jogait azzal, hogy a kiházasítást magának vindikálta az antióchiai nemesség és még arra sem voltak képesek, hogy arról a császár véleményét kikérjék. Paul Magdalino szerint János szíriai hadjárata sokkal inkább egy közvetlenül Rajmund ellenes fellépés volt, semmint a hercegség elleni.⁷⁶ Andrew Jotischky ugyanígy vélekedik a kérdésben, nem kis részben Runciman megállapítására hagyatkozva.⁷⁷ De elfogadható az a magyarázat is, miszerint János csupán érvényesíteni kívánta azon jogát, miszerint keleten minden keresztényért ő felel, az ő védelme, protektorátusa alatt áll.⁷⁸ Ezt a protektorátusi vezető szerepet erősíti az is, hogy Rajmund Konstantinápolyban leteendő esküjébe a császár belefoglalta volna azt is, hogy a pátriárkai székhely ezek után csak görög kerülhet.⁷⁹ Az investitúrajog ilyen gyakorlása egyet jelent a

72 Türoszi, XIV. 28-29. Runciman, 2002. 427. Zangi Monferrand várában ostrom alá vette Fulkó királyt, 1137 júliusában egy egyezség révén a király átadta a várat szabad elvonulásért cserébe.

73 Hasonló véleményen van: Runciman, 2002. 434. ill. Peter Charanis: Aims of the Medieval Crusades and How They Were Viewed by Byzantium. In. Church History, 21. 2. (1952) 129.

74 Brèhier. 2006. 292.

75 Runciman, 2002. 434.

76 Paul Magdalino: The empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180. Cambridge University Press, 1993. 41. (továbbiakban: Magdalino, 1993.)

77 Jotischky, 2004. 77.

78 Magdalino, 1993. 40.

79 Magdalino, 1993. 42.

vazallusi státusz elismerésével.⁸⁰ Ennek ellenére végül is János nem ragaszkodott olyan mereven a görög pátriárka azonnali kinevezéséhez.⁸¹ Sőt az 1138-as hadjáratból visszatérve Antióchia kapujában Domfronti Radulf pátriárka fogadta,⁸² aki latin származású volt, és ez ellen nem is emelt szót. Lehetséges, hogy a görög pátriárka kinevezéséig hajlandó volt várni. John Le Monte szerint, igaz ez csupán az 1165-70 közötti időszakra érvényes, a birodalom feljebbvalóságának, azaz hűbérúri helyzetének egyik bizonyítéka volt, hogy a hercegség székhelyén görög származású pátriárka vezette az egyházat.⁸³

Gyenge érv lenne az, ha 1084 előtti állapotokra utalt volna a bizánci diplomácia? Kérdéses, hiszen Fulkó király levelét olvasva láthatjuk, hogy még Jeruzsálem királya is a császári jogok, követelések tiszteletben tartásáról írt a kiszolgáltatott Rajmundnak.⁸⁴ Az, hogy a király miért nem kísérelte meg legalább a hadsereg felvonultatásával demonstrálni igényét a térségben megválaszolatlan kérdés marad. Véleményünk szerint szerepet játszott ebben az is, hogy egy háború Bizánccal szemben végzetes lehetett volna. Lehet, itt lenne érdemes vitatkozni azon, vajon mennyire érezte magát legitimnek Fulkó, hogy az összes keresztes állam nevében felszólaljon az ellen a császár ellen, akinek jogait még a Bizánc szemében esküszegőnek minősült keresztesek leszármazottai is teljesen jogosnak tartották és készek voltak akár arra is, hogy Antióchiát feláldozzák, csak hogy saját hatalmukat megmenthessék. Hiába volt a kölcsönös gyanakvás a két fél részéről, Bizánc egy potenciális keresztény szövetségesnek minősült,⁸⁵ még akkor is, ha a nyugathoz kötődő latin kelet uralkodói számára a császár és birodalma skizmatikusnak minősült. Az érvek hangoztatása így inkább a keresztesek eszközévé kellett, hogy váljon, János igényeit elhárítandó. Türoszi Vilmos fentebb már többször idézett érve is ennek egy bizonyítéka. Jánosnak egyszerűen követelnie kellett ám mivel a nyugat-európai államok hozzáállásától sok minden függött, kívárta az események

80 Bréhier, 2006. 299.

81 Runciman, 2002. 436-437.

82 Türoszi, XV. 3. (97-99.) ill. RHC „*dominoque patriarcha cum universo clero et populo ordinata de more processione, in psalmis et hymnis...*” (659.) ill. Runciman, 2002. 434.

83 La Monte, 1932. 255.

84 „Mind jól tudjuk, és elődeink is azt tanították nekünk, hogy Antióchia a konstantinápolyi császárság birtoka volt egészen addig, amíg a törökök el nem vették a császártól. A törökök tizennégy évig tartották a várost, és azt is tudjuk, hogy a császár joggal hivatkozik az őseinkkel kötött szerződésekre. Tagadhatjuk-e hát az igazságot, s szembeszállhatunk-e azzal, ami jogos?” Fulkó király levele Rajmundhoz. In. Runciman, 2002. 433.

85 Oldenbourg, 2001. 314.

alakulását. A háború lehetséges elkerülése, a diplomácia előtérbe kerülése amúgy is jellemző bizánci hozzáállás volt.⁸⁶

Az Antióchia feletti hegemoniáért vívott harc, mint már fentebb utaltunk rá, elmaradt. Fulkó miután kiszabadult szorult helyzetéből, seregével együtt visszavonult Jeruzsálembe,⁸⁷ magára hagyva Rajmundot a császárral szemben. Bár a császár előbb elutasította, végül mégis a Rajmunddal való megegyezés mellett döntött.⁸⁸ A hadjárat szerencsésen indult: alig telt el egy év, hogy felesége jogán Rajmund herceg lett, már hűbéreskü letételére kötelezte őt a császár. Hangsúlyoznunk kell, hogy a bizánci felfogás nem tett különbséget az alattvaló és a vazallus között.⁸⁹ Rajmund hűbéresküjével inkább császári alattvaló, mint hűbéres lett.⁹⁰

Bizánc igényeinek alapja – Konstantinápolyi vagy devoli egyezmény?

János a kezdetektől fogva, mint birodalmi várost követelte Antióchia átadását a körülötte húzódó korábbi bizánci provinciával együtt.⁹¹ Ezen követelés elfogadása egyet jelentett volna a hercegség megszűnésével. Brèhier megállapítása szerint a birodalom jogai elévülhetetlenek voltak, még az elveszett provinciákban is, attól függetlenül, hogy az már a legtöbb esetben évszázadok óta kikerültek annak fennhatóságából.⁹² János, apjához hasonlóan nem ragaszkodott olyan mereven elképzeléseihez, ám igényeiről való lemondásról sem beszélhetünk. Azonban hangsúlyoznunk kell, ekkor még nem volt semmi sem eldöntve. Nem volt tisztázott, hogy az egyezés értelmében János végül annektálja-e a hercegséget vagy megelégszik Rajmund hűségesküjével.

86 John Haldon: „Vér és tinta”: Néhány adalék a bizánci hadviselés és diplomácia történetéhez. In. J. Shepard – S. Franklin: A bizánci diplomácia. Bizantológiai Intézeti Alapítvány. Budapest, 2006. 383. (továbbiakban: Haldon, 2006.)

87 Runciman, 2002. 433. Rajmund ide küldi levelét is a királynak.

88 Runciman, 2002. 433.

89 Brèhier. 2006. 291.

90 Brèhier szerint Alexiosz sem tett különbséget a nyugati vazallusi viszony és a szolgai állapot között. Id. Brèhier. 2006. 296. Így valószínűleg János sem.

91 Türoszi, XIV. 24. (83-85.) ill. RHC „*Eam enim cum universis adjacentibus provinciis ad sui jurisdictionem revocans, sibi vindicare contendebat...*” A birodalma jogán követelés erősebb, mint akár az 1097-es, akár az 1108-as megállapodás, ennek taglalása jelen esetben nem releváns.

92 Brèhier. 2006. 14.

A devoli egyezmény értelmében Boemund Antióchiát csupán élethossziglani időre kapta,⁹³ 1111-ben ez pedig, mint tudjuk Boemund halálával, elvileg le is járt. Az antióchiái hercegeknek azonban nem sok felhozható érvük volt az 1097-essel szemben. A történész szakmában is vitaindító, hogy vajon János az 1097-es, vagy az 1108-as egyezsége alapozta-e igényeit. Steven Runciman még a devoli egyezményre való hivatkozásban jelölte meg János igényeinek alapját.⁹⁴ Lilie szerint a később a császár és Rajmund között létrejött egyezés a devoli egyezmény egy módosult formája.⁹⁵ Lilie érvelése szerint az 1137-es megegyezés több tekintetben is párhuzamot mutat a devolival, hiszen a rekompenzáció, mely jelen esetben Aleppót, Saizart foglalta magában, szintén megjelent csakúgy, mint a devoliban.⁹⁶ Magdalino megállapítása szerint az 1137-es megállapodás az 1108-as egyezményen alapult, hiszen véleménye szerint Rajmund ugyanúgy hűséget esküdött a császárnak, mint annak idején Boemund Alexiosziosznak.⁹⁷ Más álláspontot képvisel Thomas Asbridge, aki szerint a devoli egyezmény nem volt hatással János követeléseire, azt véleménye szerint az 1097-es konstantinápolyi eskü jelentette. Asbridge érvelését alátámasztani látszik Türoszi Vilmos is, akinek leírása alapján valóban az 1097-es és nem az 1108-as egyezmény volt a meghatározó. Elég csak itt arra utalnunk, hogy János érvelése szerint a kereszteseknek már akkor vissza kellett volna adniuk a birodalomnak az elfoglalt területeket, mikor azok ténylegesen is a kezükbe kerültek.⁹⁸ Igaz, mint azt már korábban megjegyeztük, a keresztesek ebben az esetben is hivatkozhattak arra, hogy a konstantinápolyi egyezményt Alexiosz szegte meg azzal, hogy nem nyújtott segítséget nekik. Erre hívja fel krónikájában Vilmos is a figyelmet.⁹⁹ Érvelésében Türoszi Vilmos odáig megy, hogy az Adana, Anabarsosz, Mamisztra városaira vonatkozó bizánci igényeket is elveti, legfőbb érve az, hogy ezen területek már 40 éve a hercegség integráns részét képezik, és Antióchia mindenkori urai jogosan birtokolták a

93 Asbridge, 2000. 97. A szerző a pronóia-rendszerhez hasonlítja az életre szóló és katonai kötelezettséggel együtt járó adományt.

94 Runciman, 2002. 434.

95 Lilie, 1993. 121.

96 Lilie, 1993. 121.

97 Magdalino, 1993. 41.

98 Türoszi, XIV. 24. (83-85.) ill RHC. „... *quod quascunque urbes vel castella in tota illa profectione quocunque casu comprehenderent, ejus sine contradictione subjicerent Imperio...*” (641.)

99 Türoszi, XIV. 24. (83-85.) ill RHC. „*Iniquum est enim ei fidem servari, qui contra pacta nititur versari.*” (642.)

kérdésszerű területeket.¹⁰⁰ Teljesen más persze ezzel szemben a bizánci felfogás. János szemében Kilikia, Laodicea, de ugyanígy Antióchia is a birodalom részének minősült. Éppen ebből kifolyólag véleményünk szerint a császár leginkább, mint a jogosan birodalmához tartozó területre tarthatott igényt, az 1097-es és 1108-as egyezségek másodrangú szerepet játszottak a történetben. Az egyezségek felülírhatóak, mint Devol esetében ez teljesen nyilvánvaló,¹⁰¹ ám a birodalom jogai elévülhetetlenek.

A herceg felajánlotta behódolását, ám a császár az ajánlatát először elutasította.¹⁰² Végül is János beérte a herceg hűbéresküjével és azzal, hogy császári lobogóját kitűzték Antióchia fellegrárára, méghozzá a hercegi toronyra.¹⁰³ A behódolás teljes volt, János megnyerte az első csatát, de a harc még korántsem ért véget, eljött az egyezkedés ideje.

100 Türoszi, XIV. 24. (83-85.) ill. RHC. „*Sicque universam Ciliciam per anno quadraginta, a principe Antiocheno sine calumnia possessam...*” (642.)

101 A devoli egyezés ugyanis kimondta, hogy a császár és Boemund közötti 1097-es egyezséget jelen szerződés megkötésével felülírták.

102 Runciman, 2002. 433. ill. Kinamosz 19. (24.) Az elutasítás mellett persze szerepet játszhatott véleményünk szerint az is, hogy János az időhúzásra törekedett, hátha kedvezőbb feltételeket is ki tud csikarni Rajmundból.

103 Türoszi, XIV. 30. (92-93.) ill. RHC. „... *vexillo imperiali super principalem praesidii arcem collocato...*” (655.) ill. Kinamosz 18-19. (23-24.), Khóniatész 36-37. (21.)

Behódolásáért cserébe a herceg, mint császári helytartó kívánta megtartani a várost és a hercegséget.¹⁰⁴ Az összecsapás tehát elmaradt, mert mint Kinnamosz írja, a császár a tanácsa véleményét kikérve úgy döntött, hogy elfogadja a Rajmund által felajánlott feltételeket.¹⁰⁵ Fontos megjegyeznünk, hogy a feltételeket nem csupán a császár diktálta, hanem nagyrészt Rajmund feltételei is elfogadásra kerültek. A másik tárgyaló fél nézeteinek komolyan vétele a bizánci diplomácia egy sajátos formája volt,¹⁰⁶ másrészt János számára is nyilván való volt, hogy fegyveres összeütközés nélkül ez a maximum, amit még ki tud csikarni Rajmundtól. Fentebb már láthattuk, mire hivatkozott a császár igényei elérésének érdekében, most érdemes megvizsgálnunk, hogy milyen pontokat is tartalmazott voltaképpen a két fél közötti megállapodás. Megjegyeznénk, hogy a görög-bizánci források nem igazán számolnak be a megegyezésről. Khóniatész például csupán annyit ír, hogy a császárt Rajmund herceg a város előtt fogadta,¹⁰⁷ majd János pár napot Antióchiában töltött. További eseményekről szó sincs a munkájában, az ezt követő rész már csupán annyiban emelendő ki, hogy beszámol arról, hogy János úgy tekintett az antióchiai hercegre és az edesszai grófra,¹⁰⁸ mint hűbéreseire, majd erre alapozva emlékezik meg arról, hogy a császár így indítja el seregét a muszlimok ellen.¹⁰⁹ A herceget ő is, mint ura, természetes hűbéresnek veszi, nem pedig valamiféle jogtalan bitorlónak vagy lázadó hűbéresnek, akinek nincs szüksége hűbéri megalázkodásra a császár előtt. Ez pedig nem feltétlenül igaz. Kinnamosz műve szintén hallgat a megegyezésről, sőt a császár antióchiai bevonulása sem került bele történeti munkájába, az egyezségről szót sem ejt.

Az egyezmény értelmében a hercegnek és összes bárójának el kellett volna mennie Konstantinápolyba és esküt tennie Jánosnak.¹¹⁰ Erre azonban a későbbi események tükrében soha nem került sor. Ennek ellenére alapos a gyanúnk arra vonatkozóan, hogy a császár a

104 Kinnamosz 19. (24.) A görög szerző szerint Rajmund megjelent János táborában és könyörgött neki, hogy megtarván címét és rangját, mint a császár kegyelméből kinevezett helytartó továbbra is megtarthassa Antióchiát.

105 Kinnamosz 19. (24.)

106 Haldon, 2006. 392.

107 Khóniatész, 27. (16.)

108 II. Joscelin, Edessza grófja (1131-1144/59)

109 Khóniatész 27. (16.)

110 Türoszi, XIV. 30. (92-93.)

hercegtől engedelmességet követelt, azaz Rajmund nem tett ekkor esküt, ráadásul ez a későbbi események tükrében is igazoltnak mondható. A kérdés azonban továbbra is nyitott, tett-e hűségesküt Rajmund a császárnak, vagy sem? Véleményünk a kérdéssel kapcsolatban az, hogy valószínűleg megtörtént az aktus, ugyanis az 1138-as hadjáratban való részvételre csupán így tudta rákényszeríteni Rajmundot és Joscelin edesszai grófot, azaz, az 1138-as kivonulása előtt biztosan hűségesküt vett tőlük.

Az egyezmény értelmében a császár akkor léphet a városba, amikor akar, bevonulását pedig még a herceg sem utasíthatja vissza.¹¹¹ János ezzel a birtokjogát hangsúlyozta a keresztesek előtt. Rajmund mindenestre a császár tényleges hűbérese lett, ígéretet tett, hogy a birodalom területét tiszteletben tartja és együttműködik vele a hadjáratokban.¹¹² A császár nem mondott le azonban Antióchia megszerzéséről. János eredeti elképzelése, hogy a várost visszaszerezze birodalma számára egyelőre nem sikerült. Az egyezés értelmében ugyanakkor azt Rajmundnak is tudnia kellett, hogy ez az adott pillanatban nem feltétlenül volt eldöntött. János ugyanis a következő évre hadjáratra készült a muszlimok ellen, éppen azért, hogy az egyezmény egy másik pontját megvalósítva az elfoglalt területekkel kárpótolja a kereszteseket. Az egyezmény így Rajmund antióchiai hercegségét átmenetivé tette.¹¹³ A közöttük létrejött egyezés értelmében a város ugyanis akkor kerül vissza a császár jogara alá, ha János Rajmundot és vele együtt kereszteseit olyan korábban muszlimok kezén lévő várossal, területekkel kárpótolja, melyek révén a keresztesek kénytelenek lennének átadni Antióchiát.¹¹⁴ A kompenzációként megjelölt területek voltaképpen nagyon is impozáns célnak tűntek. Arra, hogy ez a terv eléri-e célját, arra majd csak a következő évben kaptak választ a kortársak. Rajmund helyzete így az 1137-38-as években véleményünk szerint továbbra is ingatag volt, hiszen kérdéses volt János hadjáratának kimenetele, legitimációja gyenge lábakon állt, ráadásul Fulkó segítségére sem számíthatott, továbbá a források zavaros megfogalmazása miatt kérdéses volt az eskü letétele, így félő volt, hogy elveszíti hercegségét is. János az aleppói területeket ráadásul beneficiumként, adományként juttatta volna Rajmundnak,¹¹⁵ igaz, azt viszont örökjogon. A császár végeredményben keményebb feltételeket diktált a hercegnek, mint például Alexiosz 1097-ben Konstantinápolyban, vagy

111 Türoszi, XIV. 30. (92-93.) ill. RHC. „... *quod domino Imperatori Antiochiam ingredi volenti, vel ejus praesidium, sive irato sive pacto, liberum et tranquillum non neget introitum.*” (652.)

112 Gregory, 2008. 267.

113 Jotischky, 2004. 77.

114 Türoszi, XIV. 30. (92-93.) Egyik legtöbbet emlegetett célpontja Aleppó, és Saizar.

115 Türoszi, XIV. 30. (92-93.), Harris, 2006. 82. ill. Runciman, 2002. 433., ill. Lilie, 1993. 122.

1108-ban Devolban. Ha viszont arra gondolunk, hogy végeredményben Boemund is adományként kapta volna Antióchiát, ráadásul nem örökjogon,¹¹⁶ akkor még Rajmund irányában pozitívan is értékelhetjük az eseményeket. Megállapításunk szerint a császár terveinek (új hercegség kialakítása, muszlimok elleni hadjárat) elhúzódó kivitelezése Rajmundot azzal kecsegtethette, hogy János eláll elképzeléseitől és visszavonulót fűj. A pápa 1138-ban már lépett is az ügyben, ugyanis felmentette a hűségesküje alól az összes zsoldost, aki a skizmatikus János seregében harcolt.¹¹⁷ Ez pedig azt jelezte, hogy a biztosnak vélt hátszínigot külső beavatkozás is érheti. Jánosnak erre is figyelnie kellett, ám előbb seregét a muszlimok ellen vezette, hátha mégis sikerül elérnie célját.

Az 1138-as hadjárat és a hűbéri eskü letételének kérdése

Mint azt az egyezmény pontjainak részletezésekor láthattuk, abban esetben, ha a bizánciak frank segítséggel elfoglalt muszlim területekkel kívánták kárpótolni a frankokat. Ez egy örökös jogú hercegség lett volna, bizánci befolyással a nyakán.¹¹⁸ Már maga az újonnan kialakítandó hercegség megszerzése is komoly nehézségekbe ütközött. Ebbe ugyanis elvileg beletartozott volna Aleppó, Saizar, Hama és Humsz városok, valamint ezek környéke.¹¹⁹ Sikeres végkimenetel esetén Rajmundnak vissza kellene adnia Antióchiát a császárnak. János eredeti terve tehát nem a devoli egyezés betartatása volt, hanem egy teljesen új és sokkal merészebb koncepció keresztülvitele. Számára az alapot az adott pillanatban az 1097-es eskü jelentette,¹²⁰ az is átmenetileg. Más kérdés persze, hogy maga Rajmund hogyan viszonyult a császári elképzeléshez. A források tanúsága alapján mindenféleképpen elmondható, hogy nem

116 A devoli egyezmény ugyanis feltételekhez köti a hercegség öröklését. Id. Komnéné Anna, XII. 12. (251.) ezzel szemben Id. Türoszi, XIV. 30. (92-93.) ill. RHC. „... *et jure perpetuo sibi et heredibus suis, tamen in beneficio, quod foedum vulgo dicitur, tranquille possideat.*” (655.)

117 Magdalino, 1993. 39. ill. Runciman, 2002. 436., ill. Lilie 1993. 131.

118 Runciman, 2002. 433. ill. Lilie, 1993. 122.

119 Türoszi, XIV. 30. (92-93.) ill. HRC. „... *dominus vero Imperator in recompensationem exhibitae fidelitatis, principi concedat, quod si auctore Domino eum contigerit Halapiam, Caesaream, et omnem circumadjacentem regionem sibi acquirere, totum principi sine molesta et diminutione accrescat.*” (652-655.) ill. Harris, 2006. 82.

120 Runciman, 2002. 434.

feltétlenül rajongott azért az ötletért, hogy otthagyja a gazdag Antióchiát Aleppóért, vagy más muszlim lakosú városért.¹²¹

A muszlimok ellen vonuló János Saizar ostrománál¹²² az edesszai gróf és az antióchiai herceg kíséretében vonult fel. Az egy évvel korábbi paktumban ugyanis Rajmund ígéretet tett, hogy ő és seregei követik a császárt a hadjáratba.¹²³ Vélekedésünk szerint Rajmund ekkor már letette esküjét János előtt Joseclinnel együtt, hiszen Boemund devoli egyezményében is szerepelt egy tétel, ami a császár oldalán való harcra kötelezte a herceget.¹²⁴ Az edesszai gróf és a herceg hadjáratához való hozzáállásáról Türoszi Vilmos nyújt betekintést, aki szerint a harcokban nem is igen vettek részt, helyette játékkal szórakoztatták magukat sátraikban.¹²⁵ A kötelezettség ilyen megszegése ezzel szemben arra enged következtetni, hogy Rajmund 1137-ben csupán egyezséget kötött Jánossal, de nem esküdött fel neki. A herceg ugyanis az ilyenfajta passzivitást nem engedhette volna meg magának, ha már 1137-től kezdve a császár hűbéresének számít. Számolnia kellett azzal, hogy sikertelenség esetén János a visszavonulásakor elveszi tőle Antióchiát hozzáállása miatt, valamint azért mert nem teljesíti hűbéri kötelezettségeit. Nem feledkezhetünk meg azonban arról, hogy az adott pillanatban mindkét fél egyelőre az egyezmény fenntartásában volt érdekelt. Rajmund az egyezés értelmében lehet, hogy kényszer hatása alatt, de katonáival felvonult János mellett. Szabotálta a császár hadmozdulatait, de csak addig merészkedett el, amíg az nem esett az esküszegés kategóriájába.

Miután Zangi megegyezett Jánossal és a hadjárat folytatása értelmetlenné vált, felhagytak Saizar ostromával,¹²⁶ és a visszatérő császár, Rajmund és Joscelin oldalán ünnepélyesen, lovon ülve vonult be Antióchiába, melynek ura és az edesszai gróf gyalog, mint valamiféle lovászok haladtak a császár mellett.¹²⁷ Ez a ceremónia is jelezte a város egészének, hogy János a hűbérúr, és a város jog szerinti ura. A reprezentáció, az ünnepélyes körítés mind-mind

121 Runciman, 2002. 435.

122 Ibn al-Athir, 56. (340.) Szerinte azért Saizart veszik ostrom alá, mert Zangi kezén van.

123 Türoszi, XV. 1. (94-96.)

124 Komnéné Anna, XIII. 12. (248.)

125 Türoszi, XV. 3. (97-99.) (Az Antióchiába visszatérő János rója meg Rajmundot a hadjáratban való szereplése miatt.) ill. Runciman, 2002. 435.

126 Ibn al-Athir, 56. (341.) Az ostrom 28 napig tartott, a visszavonuló János minden ostromfelszerelését hátrahagyta.

127 Runciman, 2002. 435-436.

a diplomáciai játszma kellékei voltak.¹²⁸ A hű alattvaló és az elégedett úr kapcsolatának háttérében azonban egészen más volt a helyzet.

Ki szegte meg az 1137-es egyezséget?

A városba visszatért császár magának követelte a fellegrárat. Legfőbb érve az volt, hogy ott kívánta elhelyezni a további hadjáratához szükséges birodalmi kincstárat és hadi felszereléseit.¹²⁹ János az egyezségre hivatkozva követelte magának a fellegrárat,¹³⁰ melyhez minden joga meg is volt. Itt azonban nem feltétlenül arról van szó, hogy Antióchia teljes átadását követelte, a császár ugyanis a fellegrárban, a hercegi palotában szállásolta el magát már az 1137-es bevonulásakor is, így szó sincs arról, hogy a város átadását kérte volna Rajmundtól. A fellegrárat Aleppó elfoglalásáig kívánta átvenni.¹³¹ Persze ennek átadása a császárnak nagyon kockázatos lépés is lehetett a frankok részéről. Egyrészt felmerülhetett a gyanú, hogy a császár így akár serege előtt is megnyithatja a város kapuit, illetve maga a lehetőség, hogy János felrúgja az 1137-es egyezséget és megfosztja hercegségétől Rajmundot, és valaki mást ültet a helyére, nagyon is valószínűsíthető volt. Igaz, mint arról Túroszi Vilmos is megemlékezik, a hercegi palotában a császár „kedves fiam” megszólítással szólt Rajmundhoz,¹³² ami a hűbéri viszony további fennállásának bizonyítéka volt. A bizánci diplomácia ugyanis nem ismert el magával egyenrangú uralkodót, így a császár által barátnek, fiúnak, testvérnek szánt megszólítás egyáltalán nem takar a császárral egyenrangú uralkodói személyt.¹³³ Rajmundnak értenie kellett volna a bizánci diplomácia ilyen megnyilvánulását, ha valóban ismeri a birodalmat. De ne feledjük el, mindössze pár éve tartózkodott ekkor a Szentföldön, a kifinomult diplomáciai játéknak pedig meg volt a maga nyelvezete.

128 Oldenbourg szerint a bevonulásra János azt hitte, hogy ez valódi hódolat Rajmund részéről. ld. Oldenbourg, 2001. 316.

129 Runciman, 2002. 436.

130 Túroszi, XV. 3. (97-99.)

131 Harris, 2006. 84.

132 Túroszi, XV. 3. (97-99.), RHC „*nosti (sic!), dilectissime fili Rajmunde...*”

133 Bréhier, 2006. 300.

Mint már mondtuk Rajmund legitimitása nem éppen állt szilárd talajon. A császári felszólítás, miszerint Rajmund tegye azt, ami kötelessége és adja át a fellegvárat,¹³⁴ valamint az, hogy két fél közötti kapcsolat megromlott, kiszámíthatatlan következményekkel is járhatott volna. Rajmund ugyanis vagy beengedi a császárt a városba és átadja neki a fellegvárat, vagy megtagadja és esküszegővé válik. A gordiuszi csomót Joscelin edesszai gróf oldotta meg, aki Rajmundnak az átadás ellen még a császár számára is megfontolandó érvet hozott fel. Joscelin szerint az antióchiai herceg nem dönthet a város átadásáról a nemesei beleegyezése nélkül, ehhez ugyanis nincsen joga. A kifogás teljesen ésszerű volt, azt még maga János is kénytelen volt elfogadni.¹³⁵ A császár tehát szembe találta magát nem csak a herceggel, hanem az antióchiai nemesség javával is. És ezen még akkor sem tudott változtatni, ha az egy évvel korábbi paktum megkötését a helyi nemesség a saját jelenlétével megerősítette.¹³⁶ A helyzet azonban egyelőre igen feszült volt, János ugyanis egyedül Joscelint engedte ki a fellegvárból, Rajmundot kimondatlanul is, de fogságban tartotta.¹³⁷ A felelőtlenül elengedett Joscelin a város etnikai villongásait kihasználva felkelést provokált,¹³⁸ melyet aztán úgy adtak elő Jánosnak, mely az ő életére is veszélyes. A császár megrettenve a felkeléstől, és mert serege a város falain kívül táborozott, úgy döntött elhagyja Antióchiát. Ám előtte megismételtette velük a hűbéri esküjüket, majd a birodalom egyéb gondjaira hivatkozva kívánta magára hagyni a várost.¹³⁹ János ezt követően Kilikia felé vette az irányt, majd lassan visszatért Konstantinápolyba.

A herceg és az antióchiai nemesek is tudták azonban, hogy János átverése magában rejti azt a lehetőséget, hogy egy másik alkalommal újból visszatér, és akkor nem fog többet alkudozásba bocsátkozni. Éppen ezért döntött úgy Rajmund és tanácsadói köre, hogy miután a császár már kellő messzeségbe került Antióchiától, egy küldöttséget menesztenek utána,

134 Türoszi, XV. 3. (97-99.) ill. RHC „*Oportet igitur ut civitatis huius praesidium, sicut ex pacto teneris, nostrae desputes custodiae, ut in eo nostri tutius reponantu thesuari: urbem quoque nostris exercitibus perviam facias ut liberam omnino intrandi egrediendique habeant sine difficultate licentiam.*” (659.)

135 Türoszi, XV. 3. (97-99.), RHC „...*sed res nova novo indiget consilio, nec est in domino principe solum hoc effectui mancipare...*” (660.) és „*Placuit itaque domino Imperatori comitis responsum...*” (661.)

136 Türoszi, XIV. 30. (92-93.) ill. RHC „*Egressus est igitur dominus princeps, juxta conductum, eum omni suorum nobilium comitatu, ad castra imperialia...*” (655.)

137 Türoszi, XV. 3. (97-99.), RHC „...*comes domum regreditur, principe in palatio remanente, et sui ipsius, út dicebatur, non habente potestatem.*” (661.)

138 Türoszi, XV. 4. (99-100.), RHC „...*fit tumultus cum immoderato strepitu per urbem; et turbis undique convenientibus, clamor attolitus in immensum...*” (661.)

139 Runciman, 2002. 436.

melyben tisztázni próbálják a helyzetet. A küldöttség legfőbb feladata egyértelműen az volt, hogy eloszlassa János haragját, és hogy biztosítsa Rajmund és Antióchia hűségét a Konstantinápoly felé, másrészt magyarázatot próbáltak adni a városban kitört lázadásra.¹⁴⁰ Rajmund ügyesen taktikázott. A már távol lévő császárnak a küldöttek révén megüzente, hogy sikerült úrrá lennie a városban dúló felkelésen és most, hogy ennek már vége, kész neki átadni a felleghárat.¹⁴¹ János valószínűleg átlátott a szitán és tudta, hogy Rajmund és ígérétei nem többek pusztán szónál. Éppen ezért megbocsátást mutatva még ajándékot is küldetett a hercegnek, valamint megígérte, hogy a Rajmunddal kötött egyezés rá eső részét be fogja tartani.¹⁴² Valószínűleg itt Rajmund Aleppó környéki hercegségének létrehozásáról volt szó, Zangi ugyanis ekkorra már felmondta a császárral kötött békét és a kis-ázsiai szeldzsukokat a bizánci kilikiai végek ellen tüzelte,¹⁴³ így nem volt többé diplomáciai akadály annak, hogy a muszlimok ellen vonuljon.

János császár 1137-38-as hadjárata voltaképpen egyszerre volt győzelem és kudarc Antióchia számára. Győzelem volt, hiszen Rajmund, nem kis részben Joscelin trükkjeinek köszönhetően, sikeresen kisakkozta magát a bizánci szorongatásból. János nem tudta elvenni a várost a frankoktól és egy rekompenciós hercegséget sem tudott létrehozni Rajmundnak Antióchiáért cserébe. Ugyanakkor nagy kudarc is ennek a két évnek az eseménytörténete. Egyrészt bebizonyosodott, hogy a hercegség lehet, hogy régensi, vagy török ellenes fellépésekkor számíthat Jeruzsálem királyainak segítségére, ám Bizánccal szemben nem, mely aggályokat vetett fel a jövőre vonatkozóan. Rajmund hitegetéseire a császár hivatkozhatott a későbbiekben. Az egyezményben ráeső kötelezettségekre lehet, hogy János hívta fel a figyelmet, okulva apja hibájából, és ez által is bizonyítani akarta az egy évvel korábbi egyezményhez való ragaszkodását. Az 1137-es egyezés véleményünk szerint még az 1137-38-as év kritikus eseményeit túlélve érvényben maradt. János, csak hogy lássuk mennyire vette komolyan az egyezséget, amint tudott visszatért Szíriába, hogy elérje céljait, erre 1142-ben újabb lehetősége adódott.

140 Türoszi, XV. 5. (101-102.) A magyarázat szerint a város etnikai tarkasága vezetett ahhoz a lázadáshoz, mely miatt Jánosnak és vele együtt fiainak el kellett menekülniük Antióchiából.

141 Türoszi, XV. 5. (101-102.), RHC „...paratus est, denique in argumentum suae innocentiae in finibus stare pactorum; et si licet, urbem cum praesidio in manus Imperatoris transferre.” (664.)

142 Türoszi, XV. 5. (101-102.), RHC „sumpta licentia promissoque firmissime, quod iterum auctore Domino, pacta completurus, in manu valida esset rediturus...” (665.)

143 Runciman, 2002. 436.

III. Egy hatalmi játszma vége és összegzése

A császár 1142-43-as hadjárata

Négy évvel az előző hadjárata után János célja az volt, hogy Antióchiát végre valahára birodalmához csatolja. Khóniatész szerint János „*égett a vágytól, hogy Antióchiát Konstantinápolyal egyesíthesse.*”¹⁴⁴ A hadjáratra valószínűleg már azóta készült, hogy seregei élén elhagyta Szíriát. Kinnamosz szerint János császár a kezdetek kezdetén azért indult Antióchia ellen 1142-ben, hogy legkisebb fiának, Máneulnek adja Ciprust, Kilikiát, Attaliát és magát Antióchiát.¹⁴⁵ Ez azonban szöges ellentétben állt a birodalom oszthatatlanságának elvével. A Mánuelnek szánt hercegség gondolata azonban egy valamire rávilágíthat: János kész volt Rajmund elmozdítására.

Szilárd elhatározását mi sem jellemzi jobban, mint hogy tudatosan semlegesíteni akarta potenciális ellenfeleit. Joscelintől így rögtön az elején túszoikat is követelt.¹⁴⁶ Jánosnak tudnia kellett arról, hogy az 1138-as török elleni hadjárat és Antióchia átvételének kudarcához nagymértékben hozzájárult az edesszai gróf.¹⁴⁷ Rajmund most már ténylegesen is csak magára számíthatott, Jeruzsálem támogatása ugyanis irreálisnak tűnt, különösen a korábbi viszonyulása miatt. 1142. szeptember 25-én a császár Gastunba ért és innen küldte küldötteit Rajmundhoz, a követeléseivel egyetemben.¹⁴⁸ Khóniatész szerint a város felé vonuló császár eredeti szándéka az volt, hogy majd a herceg küldöttei keresik fel előbb őt.¹⁴⁹ A császár az összes erődítmény, fellegrvár átadását követelte Rajmundtól, mindezt a korábban vele megkötött egyezségekre hivatkozva, ugyanakkor nem zárkózott el az elől sem, hogy Rajmundnak egy nagyobb területű hercegséget hoz létre.¹⁵⁰ Úgy tűnhet, hogy a császár ekkor még nem állt el az 1137-es egyezés pontjaitól és a kompenzációtól. A város átadása révén jó

144 Khóniatész 39. (22.)

145 Kinnamosz 22. (26.)

146 Türoszi, XV. 19. (123-124.) Joscelin lányairól van szó.

147 Lilie, 1993. 136.

148 Lilie, 1993. 136.

149 Khóniatész 39. (22.)

150 Türoszi, XV. 19. (123-124.), RHC „...*pacta quae scriptis indita prius fuerant, larga interpretatione complere, et insuper addere mensuram bonam et confertam, secundum qualitatem meritorum.*” (689.)

bázissal rendelkezett volna a muszlim területek elfoglalásához.¹⁵¹ Kérdéses, hogy ezek az érvek szándékos félrevezetések voltak-e vagy János valóban késznek mutatkozott a török elleni háborúra. Az 1138-as eseményeket figyelembe véve nem valószínű. A seregében akkor is ott voltak a hercegség katonái, Rajmund szembetűnő szabotázsza¹⁵² a hadjárat kimenetelét nagymértékben befolyásolta, így itt egy tudatos taktikázásról van szó. János ugyanolyan csel révén akart bejutni újból a városba, mint amilyen csellel Rajmund és Joscelin eltávolította őt onnan négy éve. A császár követeléseiről a legfontosabb görög források szinte alig számolnak be.¹⁵³

János tehát küldötteket menesztett Antióchiába,¹⁵⁴ Türoszi Vilmos szerint Rajmund is hasonlóan tett.¹⁵⁵ A két fél közötti kapcsolatfelvétel már jóval a császár Antióchiába érkezése előtt kezdetét vette. Rajmund feltehetően bízott abban, hogy csakúgy, mint négy éve, valahogyan el tudja téríteni a császárt azon szándékától, hogy a város átadását követelje. Mivel szorult helyzete miatt Joscelin és Fulkó sem tudott érdemi segítséget nyújtani neki, Antióchia hercege kikérte nemesei tanácsát az ügyben. A herceg tanácsadóinak véleménye Türoszi Vilmos szerint az volt, hogy olyan várost, mint Antióchia, nem lenne szabad csak úgy átadni a bizánciaknak.¹⁵⁶ Ha tehát azt vesszük, hogy nem hajlandóak arra, hogy akár a császárt is beengedjék városba, akkor az egyértelműen az 1137-es egyezség felrúgását jelenti. Vilmos szerint az egyezményben ugyanis nem csak az állt, hogy a mindenkori bizánci császár bármikor bevonulhat Antióchiába,¹⁵⁷ hanem az is, hogy ha annak átadását követeli, akkor a herceg nem utasíthatja vissza.¹⁵⁸ Ezek szerint a császár bármikor kérheti ezt, kérdés, hogy ha meg kívánta volna fosztani hűbérétől János Rajmundot, akiről még a bizánci források is úgy

151 Türoszi, XV. 19. (123-124.), RHC „...*finitimis hostium civitatibus guerram possit inferre, quasi de vicino commodius: et ipse versa vice, quantum in se erat, paratum se constanter asseverat...*” (689.) Hasonló érvekkel állt elő János 1138-ban is.

152 Oldenbourg, 2001. 312.

153 Kinnamosz egyáltalán nem ír a császár követeléseiről, csupán okairól: Mánuel fiának egy Antióchia központú nagyobb hercegséget kívánt juttatni. Nikétász Khóniatész szerint a császár egyetlen célja az volt, hogy egyesítse a pátriárkai székhelyet birodalmával. (Khóniatész 39. 22. p.)

154 Türoszi, XV. 19. (123-124.), RHC „*Inde nuntios ad principem dirigens mandat...*” (689.)

155 Türoszi, XV. 20. (124-125.) RHC „...*legatos dirigunt ad Imperatorem...*” (690.)

156 Türoszi, XV. 20. (124-125.), RHC „*Illi vero post multam deliberationem unanimiter convenientes, nullatenus arbitrantur expedire statui regionis, quod urbs tam nobilis, tam potens, tam munita, in manus aliquo pacto tradatur Imperatoris...*” (690.)

157 Türoszi, XIV. 30. (92-93.) (ld. fentebb.) ill. Harris, 2006. 85.

158 Türoszi, XV. 20. (124-125.)

számolnak be, hogy bosszúra készült a császár ellen,¹⁵⁹ akkor miért nem keresett arra egy biztos ürügyet? Khóniatész szerint János abban bízott, hogy a várost a frankok önként adják majd át neki.¹⁶⁰ Hasonló elképzelése volt 1137-38-ban is, így azt kell mondanunk, hogy János inkább kompromisszumok, mint harc révén akarta megszerezni a várost. Khóniatész is említi, hogy János egyedül az önkéntes átadásban bízva indult hadjáratra. A császár az egyezményre hivatkozva kérte a bevonulást a városba, ám a görög szerző nem ír városátadásról.¹⁶¹ Seregei élén napokig várt arra, hogy a herceg megnyitja a város kapuit előtte, mindhiába.¹⁶² A kudarcban nagy szerepet játszhatott, hogy János vagy nem akart, vagy nem mert katonai támadást indítani a város ellen, leszámítva azt, hogy az elővárosok kifosztását engedélyezte katonáinak, ám mint arról Khóniatész beszámol, „*megtiltotta a keresztények elleni háborút.*”¹⁶³

Mindenesetre János nem volt hajlandó elvonulni és elállni szándékától, így Rajmundnak olyan érvet kellett felhoznia, mely képes arra, hogy elhárítsa hercegsége felől a fenyegető veszélyt. Rajmund, feltehetően tanácsosai javaslatára végül azzal utasította vissza Jánost, hogy ő csupán felesége révén birtokolja a hercegséget, így ő maga nem mondhat le arról, ami voltaképpen jog szerint nem is az övé.¹⁶⁴ Hovatovább arra is hivatkozott, hogy nemesei és lovagjai beleegyezése nélkül nem mondhat le a városról, hiszen így azok a hűségben már nem tartoznának neki semmivel, ráadásul ezzel saját örököseit ütné el az örökségtől. Szóba kerültek a pápa jogai is.¹⁶⁵ A dilemmával küzdő herceg így bízhatott a császár józanságában és megértésében, hiszen ez a taktika már korábban, 1137-ben sikerült. Ugyanakkor nem

159 Kinnamosz 22. Voltaképpen arról van szó, hogy a már Kis-Ázsiában harcoló császár vonult Szíriába, azután, hogy Kinnamosz szerint Rajmund fellázadt János ellen. Azonban nem tudjuk, hogy ez a lázadás voltaképpen mi is volt, és hogy mitől tűnt az a császári udvarban lázadásnak. A források alapján nincs tudomásunk arról, hogy Rajmund hadjáratra készült volna a birodalom ellen, vagy akár annak terve megfordult volna a fejében.

160 Khóniatész 39. (22.)

161 Khóniatész 39. (23.)

162 Ibn al-Athir, 91. (367.) Szerinte a herceg felkereste táborában a császárt és biztosította jó indulatáról és békességéről, majd visszament Antióchiába. Megjegyzését fenntartással kell kezelnünk, hiszen azt állítja a bizánciak ostrom alá vették Antióchiát.

163 Khóniatész 39. (23.)

164 Türoszi, XV. 20. (124-125.), RHC „*Se principis facta quae praecesserant, rata omnino non habituros, neque eundem principem sic paciscendi in uxoris hereditate, de jure habuisse facultatem: sed necque eandem absque conniventia civium et procerum, transferendi dominium in aliam personam habuisse, vel principum regionis transigendi ullam aliquo jure, alter utri illorum concessam.*” (690-691.)

165 Oldenbourg, 2001. 313.

szabad figyelmen kívül hagynunk azt sem, hogy hercegeként egyedüli legitimitása az adott pillanatban abból eredt, hogy 1137-ben az általa felvázolt kompromisszum értelmében, mint birodalmi helytartó, a császár kegyelméből uralkodik. Jánost azonban nem hatották meg Rajmund érvei, sőt igen haragos lett a hercegre, de mivel a tél közeledett, úgy döntött visszavonul téli szállásra Kilikiába.¹⁶⁶ János, mint azt Vilmos is megjegyzi krónikájában, kezdte belátni, hogy nem sok reménye maradt arra, hogy bevonulhasson Antióchiába.¹⁶⁷ Tél elmúltával azonban eltökélte, hogy ha kell a keresztesek és a város polgárainak, nemeseinek érdekeivel szemben is fegyverrel, de érvényt szerez jogainak. Antióchia birodalomhoz való hozzátartozása véleményünk szerint ekkor már eldöntött tény volt János számára, kizárt mindenféle további kompromisszumot. Rajmund felkészülhetett a legrosszabbra, hiszen kifogyott érveiből és nem maradt más, mint az 1137-esek újbóli ismételtetése. Antióchia hercege 1143-ban előre láthatóan vesztesként került volna ki a nem csupán a diplomáciai, hanem a fegyveres harcból is. Azonban egy váratlan fordulat megmentette hercegségét. A császár ugyanis üzenetet küldött az ez idáig csendesen meghúzódó Fulkó jeruzsálemi királynak, hogy zarándoklatot kíván tenni a szent városba.¹⁶⁸ Vitatható az, hogy, mint arról Vilmos és Khóniatész is beszámol, a császár egész 1142-43-as felvonulásának célja csupán egy szentföldi zarándoklat lett volna és nem Antióchia megszerzése.¹⁶⁹ Esetleg lehet arról is szó, hogy János végig gondolva helyzetét belátta, hogy Antióchia megszerzésének kulcsa az, ha a jeruzsálemi királyt is behódolásra bírja.¹⁷⁰ Ha ez utóbbi magyarázat bizonyítható lenne, akkor elmondhatnánk, hogy János szinte megszállottan ragaszkodott Antióchiához és minden lehetőséget, még a legabszurdabbat is képes lett volna kivitelezni, csak hogy célt érjen. A király küldöttsége, mely elhozta a választ a császárnak, kiábrándító volt. Fulkó királysága szegénységével magyarázva udvariasan bár, de visszautasította a császár zarándoklatának ötletét és csupán 10 ezer katonáját lett volna hajlandó ellátni.¹⁷¹ A levél további részeiben Fulkó a négy évvel korábbi rajmundi taktikázást követve azonban kijelentette, hogy ha ennek

166 Türoszi, XV. 20. (124-125.)

167 Türoszi, XV. 21. (126-127.)

168 Türoszi, XV. 21. (126-127.)

169 Khóniatész, 39. (22.) Szerinte János Antióchia elfoglalása után indult volna szentföldi zarándoklatra, melyet a muszlimok elleni katonai fellépéssel is egybekötött volna. ill. TV, XV. 21. (126-127.) János eredeti szándéka ezek szerint a zarándoklat lett volna.

¹⁷⁰ George Ostrogorsky: A bizánci állam története. Osiris Kiadó. Budapest, 2001. 331.

171 Türoszi, XV. 21. (126-127.) „*Királyságunk nagyon kis kiterjedésű, nem rendelkezik elegendő élelmiszerrel és szállással*” egy ekkora seregnek.

ellenére is el kívánna jönni Jeruzsálembe, akkor a nép, mint a legnagyobb fejedelmet és urat fogja köszönteni.¹⁷² Nem tudjuk pontosan, hogy Jánosban zarándoklatának ötlete valóban még a hadjárat vagy Antióchia falai előtt fogalmazódott meg, ám végül elállt ettől a szándékától is. Az események végül nem várt fordulatot hoztak. Kilikiai tartózkodása során az Antióchia elleni végső rohamra készülődő János egy vadászbaleset következtében meghalt. Úgy tűnt Rajmund megmenekült a császártól és sikerült a hercegségét megmentenie, mindezt ráadásul úgy, hogy nem vesztett semmit.¹⁷³ Az új császár, Mánuel (1143-1180) azonban már apja hibáit figyelembe véve alakította politikáját. A János által elkezdett játszma tehát korántsem ért véget, pár év szünet után a császár ugyanúgy Antióchia falainál állt, és Rajmundnál sokkal megalázóbb módon vetette alá Châtillon-i Rajnaldot¹⁷⁴ birodalmának.

Két hadjárat a mérlegen: eredmények és tanulságok

Összességében véve a herceg hűséget esküdött és elfogadta a bizánci hűbért, mint majd utána ugyanezt sokkal megalázóbb módon Rajnald is megteszi Mánuel előtt. Akkor hát melyik is a sikeresebb eszköz a célok elérésében, a diplomácia vagy a fegyver? János kétszer fegyverrel jelent meg Antióchia kapuinál, de az csupán diplomáciai nyomásgyakorló eszköz volt. A császár hadjáratai, még ha időlegesen is, de újra eszébe vésette az antióchiai herceggel, hogy az ő alattvalója és hogy számolnia kell Bizánccal a térségben. János ezt nem csupán a fegyverek erejével érte el, hanem a diplomácia segítségével. Ügyesen kombinálta a kettőt, és az adott helyzetekből vélekedésünk szerint a legtöbbet tudta kihozni. A Rajmunddal kötött 1137-es egyezség is ennek bizonyítéka. A magára maradt herceggel elhitette, hogy az ő feltételeit fogadja el az egyezmény alapjaként, és míg a hercegségét megmentő Rajmund az elért sikerét ünnepelte, addig a császár elképzelései egészen más dimenzióba kerültek, Antióchia megszerzésére mindenre kész lett volna, még ha kell Aleppó meghódítására is. Az Antióchiai Hercegség 1137-38-ban fennállása egyik nagy krízisét élte át. Hajszálon függött léte, hiszen ura legitimációja gyenge lábakon állt, János bármikor kihúzhatta volna a talajt Rajmund lába alól, ám előrelátó politikus volt, tudta, hogy a frankok kiűzése Antióchiából saját birodalmára nézve is súlyos következményekkel járna. Másrészt ennek ki nem használásból láthatjuk mi volt a diplomáciai játszma végső határa egy uralkodó számára.

¹⁷² Türoszi, XV. 21. (126-127.)

¹⁷³ Kinnamosz 22. (26.)

¹⁷⁴ Konstancia második férje, miután Rajmund 1149-ben elhunyt. Rajnald 1153-60 között Antióchia hercege.

Vesztes katonacsászár volt-e János, vagy egy politikai realitások talaján álló, az adott helyzetben a tisztes visszavonulást választó uralkodó? Két hadjáratot vezetett egy célért: Antióchia megszerzéséért. Végig ez motiválta, mint arról a források is beszámolnak. Nehéz megmondani, hogy ez pusztán esztelen ragaszkodás vagy egy sokkal koncepciózusabb terv kivitelezésének egy állomása volt. Bármelyikről is legyen szó Bizánc utoljára állt ilyen közel ahhoz, hogy mindent visszaszerezzen keleten. A helyzet azonban kompromisszumot követelt, János ezt észrevette és ez előrelátását dicséri. Mérlegelnünk kell két hadjáratot és hat év történéseit és azt, hogy vajon mennyiben tudta érvényesíteni akarátát a császár. János nem érte el végső célját, hiszen utolsó hadjáratának hirtelen halála vetett véget. A diplomáciai sikernek és kudarcnak is meg vannak a maga feltételei. Bizánc szemszögéből az 1137-38-as hadjárat betetőzését jelentette volna az, ha a császár nem 1143-ban hal meg. Így azonban a nagy lehetőség elúszott. Viszont, ha más oldalról nézzük a dolgokat, akkor igenis sok minden mást értek ezek a hadjáratok. Alapvetően változtatta meg a két fél kapcsolatát, teljesen más mederbe terelte az azelőtt mindenféle komolyabb viszonyt évtizedek óta nélkülöző két állam viszonyát. Nehéz lenne eldöntenünk, hogy ezt az inkább diplomáciai téren játszott harcot ki is nyerte meg, vajon érdemes-e győztest megneveznünk, hiszen voltaképpen ez egy végig nem játszott összeecsapás volt. János kikerült a képből, Rajmund pedig egyedül maradt a porondon, egyelőre kihívó nélkül. A herceg mindenféleképpen nyert, hiszen 'túlélt' két hadjáratot és a lehető legkisebb áldozatok árán, de megmentette hercegségét, még akkor is, ha ehhez éppen János előtt kellett elismernie, hogy ő csupán a császár alattvalója, egy helytartó, aki elviekben bármikor el is mozdítható. Ugyanakkor János halála után egy évvel 1144-ben elesett Edessza, Antióchia pedig még hosszabb szakaszon vált határossá a muzulmánokkal. Elgondolkodtató, hogy vajon hogyan alakul a Szentföld sorsa, ha Rajmund és Joscelin nem tudatos szabotálással, hanem aktívan veszi ki a részét a császár oldalán a szíriai hadjáratban. A lehetőség elúszott és soha többé nem kínálkozott ilyen keleti és nyugati keresztények közötti összefogás a frank államok és Bizánc történetében. János ugyanakkor helyreállította birodalma megtépázottságát és hegemoniáját a térségben, visszafoglalta Kilikiát és mint hűbérúr vonult be Antióchiába, aki előtt két frank államfő is hódolt. Ezek alapján nézőpont kérdése, hogy kit is tartunk győztesnek. A diplomáciai játszma azonban nem ért véget János halálával. Fia, Mánuel sem feledkezett el Antióchiáról. A politikai harc új fejezete kezdődött el, a maga konzekvenciáit mindkét fél az 1137-43 közötti időszakból vont le, és éppen ez adja ennek a két hadjáratnak a legnagyobb jelentőségét: új utat mutatott a bizánci és szentföldi diplomáciai kapcsolatokban, szakítva a múlt zárkózottságával. Az Outremier fénykora egybeesett a Bizánci Birodalom fénykorával is. János halála után elesett Edessza, fia Mánuel

halála után pedig nem sokkal Jeruzsálem is. Antióchia frank hercegsége még jó egy évszázaddal túlélte a Komnénoszok bukását, ám a meggyengült birodalom támogatásának hiánya súlyos következményekkel járt, ez pedig előre vetítette magának a hercegségnek az elkerülhetetlen bukását is.

BIBLIOGRÁFIA

Szakirodalom

ANGOLD, Michael: The Byzantine Empire 1025–1204, Longman. Harlow Essex, 1984.

ASBRIDGE, Thomas: The Crusades. 2010.

BRÈHIER, Louis: A bizánci birodalom intézményei. Bizantológiai Intézeti Alapítvány. Budapest, 2003.

CHARANIS, Peter: Aims of the Medieval Crusades and How they were viewed by Byzantium. Church History 21. 2. (1952.) Cambridge University Press – American Society of Church History

CIGGAR, K. – METCALF, M. (szerk): East and West in the Medieval Eastern Mediterranean I. Antioch from the Byzantine reconquest until the end of the crusader principality. (Orientalia Lovaniensia Analecta, 147.) Leuven, 2006.

GREGORY, Timothy E.: A history of Byzantium. Blackwell. Malden, Mass., 2005.

HALLAM, Elisabeth M.: Chronicles of the Crusades. New York, 1989.

HAMILTON, Bernard: The Crusades. Sutton. Stroud, 1998.

HARRIS, Jonathan: Byzantium and the Crusades. Continuum International Publishing Group. London, 2006.

HOLT, Peter Malcolm: The Crusader States and their Neighbours: 1098-1291. Pearson Education. 2004.

HUNYADI Zsolt: A keresztes háborúk világa. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2011.

JOTISCHKLY, Andrew: Crusading and the crusader states. Pearson Education. Harlow, 2004.

MAGYAR István Lénárd: Bizánc és a keresztes államok. In. Klaniczay Gábor: Európa ezer éve. II. kötet. Osiris Kiadó. Budapest, 2004.

LA MONTE, J. L.: To what extent was the Byzantine Empire the suzerain of the Crusading States? Byzantion, 7. Brüsszel, 1932.

LATIOU, Angeliki E.– MOTTAHEDEH, Roy Parviz (szerk.): The Crusades from the Perspective of Byzantium and the Muslim World. Dumbarton Oaks Research Library and Collection. Washington D. C., 2001.

LILIE, Ralph-Johannes: Byzantium and the Crusader States, 1096-1204. Oxford. 1994.

MAGDALINO, Paul: The empire of Manuel I Komnenos, 1143-1180. Cambridge University Press, 1993.

MORRIS, J. C. és RIDINGS, J. E. (Ford.): Studies in the Relations of the Byzantine Empire With the Crusader States in Syria and Palestine. Clarendon Press, Oxford, 1994.

NECİPOĞLU, Nevra: Byzantium between the Ottomans and the Latins. Cambridge University Press. Cambridge, 2009.

OLDENBOURG, Zoé: The Crusades. Ford. Anne Carter. Weidenfeld & Nicolson. London, 1998.

OSTROGORSKY, George: A bizánci állam története. Osiris Kiadó. Budapest, 2001.

SHEPARD, Jonathan – FRANKLIN, Simon: A bizánci diplomácia. Bizantológiai Intézeti Alapítvány. Budapest, 2006.

ŠPOLJARIĆ, Luka: William of Tyre and the Byzantine Empire: The construction and deconstruction of an image.

RILEY-SMITH, Jonathan: The Atlas of the Crusades. New York, 1991.

RUNCIMAN, Steven: A keresztes hadjáratok története. (Ford. Bánki Vera, Nagy Mónik Zsuzsanna) Osiris. Budapest, 2002.

VASILIEV, A. A.: History of the Byzantine Empire. The University of Wisconsin Press. 1952.

Források

ANNA Comnena: The Alexiad. Ford.: Elisabeth A. S. Dawes. Byzantine Series. Cambridge, Ontario, 2000.

ALBERT of Aachen: Historia Ierosolimitana. History of the journey to Jerusalem. Ford. Susan B. Edington. Clarendon Press. Oxford, 2009.

The Chronicle of Ibn AL-ATHIR for the Crusading Period from al-Kamil fi'l-Ta'rikh. Part 1. Szerk. Donald S. Richards. Ashgate. Farnham, 2010.

The Damascus Chronicle of the Crusades: Extracted and Translated From the Chronicle of Ibn AL-QALANASI. Luzac & Company. London, 1967.

Niketas CHONIATES: O, City of Byzantium, Annales of Niketas Choniates. Ford. Harry J. Magoulias. Wayne State University Press. Detroit, 1984.

Johannes CINNAMUS: Deeds of John and Manuel Comnenus. Columbia University Press. New York, 1976.

J.-B. Chabot: Chronique de MICHEL le Syrien, patriarche jacobite d'Antioche. I-III. Paris, 1899-1905.

NÉVTELEN krónikás: Gesta Francorum. In. Veszprémy László (szerk): Az első és második keresztes háború korának forrásai. Középkori keresztény írók 1. Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója. Budapest, 1991.

The Gesta Tancredi of RALPH of Caen. A History of the Normans on the first crusade. Ford. Bernard S. Bachrach és David S. Bachrach. Ashgate Publishing Limited. Hampshire, 2005.

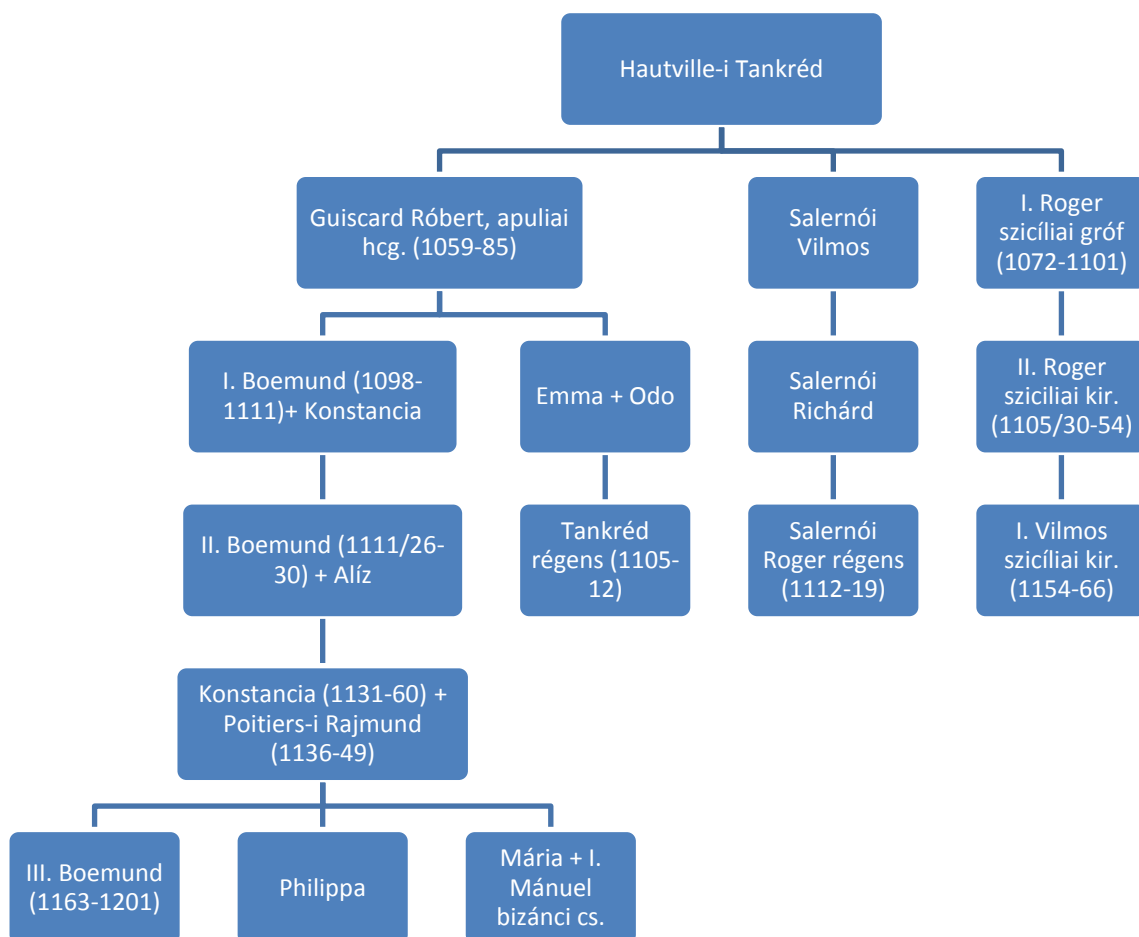
Recueil des Historiens des Croisades. Historiens Occidentaux. Paris, Imprimerie Impériale, 1856.

WILLIAM of Tyre: A history of deeds done beyond the sea. I-II. Ford.: Emily Atwater Babcock és A. C. Krey. Octagon Books. New York, 1976. (reprint, eredeti: 1943)

MELLÉKLETEK

Észak-Szíria 1137 és 1143 között

Az antióchiai hercegi dinasztia leszármazási táblázata

Időrendi áttekintés

1081	Komnénosz Alexiosz trónralépése A dürrachioni csatában Guiscard Róbert apuliai herceg legyőzi a császárt
1082	A normannok elfoglalják Korfut
1084	Antióchiát elfoglalják a törökök
1085	Meghal Guiscard Róbert, Alexiosz normann ellenfele
1090 k.	Alexiosz a folyamatos kis-ázsiai török előretörés miatt a pápaság segítségét kéri
1095	A bizánci küldöttek előadják a császár segítségkérését II. Orbán pápának a Piacenzai zsinaton

1095. nov. 18-28.	Clermont-i zsinat
1095. nov. 27.	II. Orbán meghirdeti az első keresztes hadjáratot
1096	Kezdetét veszi az első keresztes hadjárat
1097. ápr.	Tarantói Boemund eléri Konstantinápolyt és esküt tesz Alexiosznak
1098. jún.	A keresztes hadak elfoglalják Antióchiát
1100	Jeruzsálemi tartózkodása során Pisa-i Daimbert pápa legátus hercegi címmel ruházza fel Boemundot.
1100-1103	Boemund fogságba kerül, távollétében unokaöccse, Tankréd Antióchia régense, aki elfoglalja Tarsuszt, Adanát és Mamisztrát.
1104. máj. 7.	Harráni csata gátat szab a keresztesek terjeszkedésének
1104 vége	Boemund visszatér Európába, hogy katonákat toborozzon, a régensséget végleg átveszi Tankréd
1107	Boemund partraszáll Dürrachionnál, ostromba kezd, de Alexiosz bekeríti és kénytelen megadni magát.
1108	A devoli egyezmény. Boemund nem utazik vissza Antióchiába.
1111	Boemund halála, utóda II. Boemund
1112	Tankréd halála, az új régens II. Boemund másod unokatestvére, Salernói Roger lesz
1118	Alexiosz követsége Antióchiába. A császár fia számára szeretné eljegyezni Salernói Roger lányát. A terv kudarcba fullad.
1118. ápr. 14.	II. Balduin jeruzsálemi király trónra lépése
1118. aug. 15.	Alexiosz halála után fia, II. (Jó) János lesz Bizánc császára
1119	Salernói Roger halála a vérmezei csatában. A

	kiskorú II. Boemund helyett a régensi teendőket II. Balduin veszi át
1119-1121	János császár sikeres hadjárata a törökök ellen Kis-Ázsia délnyugati részén
1126	II. Boemund átveszi Antióchiát Balduintól, házasságot köt Alíz jeruzsálemi hercegnővel.
1127	Antióchiai támadások Szíriában (Saizar, Kafartab)
1127	Imad ad-Dín Zangi lesz Moszul atabégje. A frankok nagy ellenfele.
1128	Togtekin halála után hatalmi vákuum Szíriában. Zangi lesz Aleppó atabégje. Ezzel egyesíti a szíriai muzulmánokat.
1130. febr.	II. Boemund halála Mamisztrában, örököse lánya Konstancia. A régensi teendőket II. Balduin veszi át.
1131. aug. 21.	II. Balduin halála, utóda veje, Fulkó, aki átveszi a régensi feladatokat is.
1135	Zangi sikertelen hadjárata Damaszkusz megszerzésére
1136	Konstancia és Poitiers-i Rajmund házassága, véget ér Fulkó régenssége.
1137	A barini csatában Fulkó vereséget szenved, majd Montferrandban körbezárják. Rajmund a megsegítésére indul.
1137 tavasza	János elindul hadjáratára Kilikia irányában.
1137 során	A bizánciak elfoglalják Tarszuszt, Adanát, Mamisztrát és Anazarboszt, majd Antióchia alá vonulnak.
1137. aug. 29.	Rajmund elismeri urának Jánost, a császár szept. 10.-éig a hercegi palotában rendezkedik be.
1138	János Rajmund antióchiai herceggel és

	Joscelin edesszai gróffal Zangi ellen vonulnak.
1138. ápr. 28. – máj. 21.	Saizar sikertelen ostroma. Az egyesült frank-bizánci hadjárat kudarcot vall.
1138. máj.	Zangi, mint hozományt, megszerzi Humsz városát.
1138	János bevonulása Antióchiába. Kéri a fellegvár átadását Rajmundtól, a városi felkelés végett a császár és fiai elhagyják a várost.
1138 folyamán	II. Ince pápa felmenti a Jánosnak tett szolgálataitól az összes nyugati keresztényt.
1142 eleje	II. János a kis-ázsiai törökök elleni hadjáratra indul.
1142	A császár Antióchiához vonul és követeli a bevonulás engedélyezését Rajmundtól. János küldöttsége Fulkóhoz a szentföldi zarándoklata miatt.
1142 vége	János téli szállásra Kilikába vonul vissza seregével.
1143. ápr. 8.	II. János egy vadászat során megsérül és meghal. Utóda fia, Komnénosz Mánuel (1143-80)
1144	Zangi beveszi Edesszát.